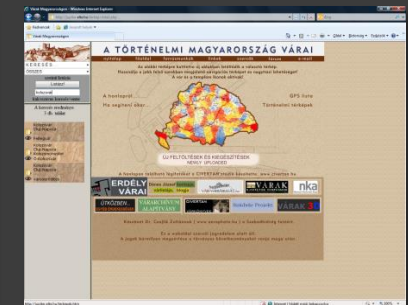
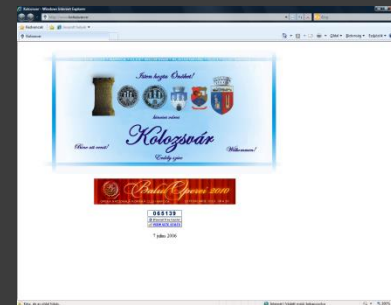
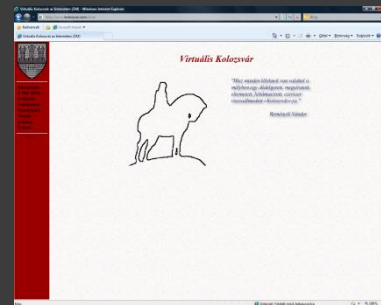
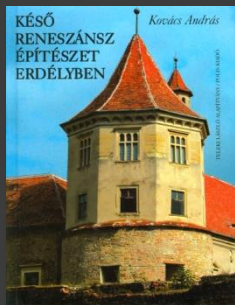
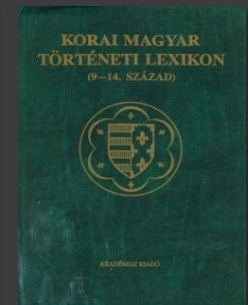
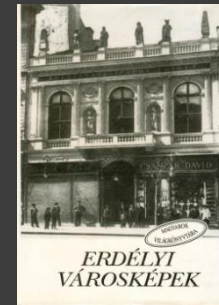
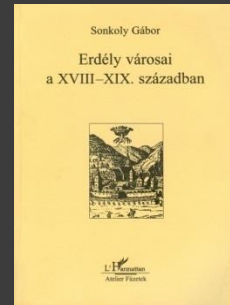
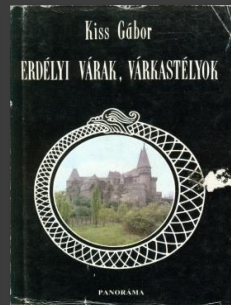
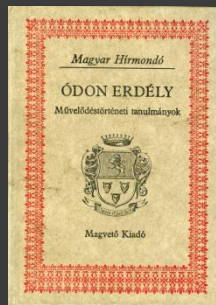
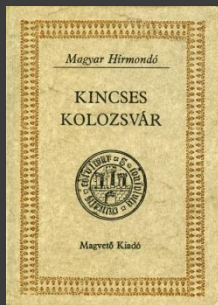
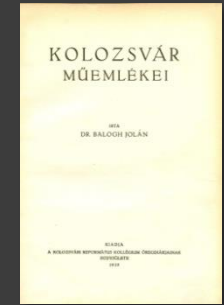
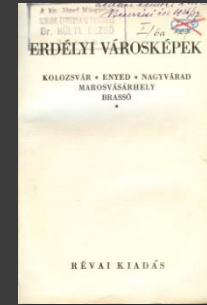
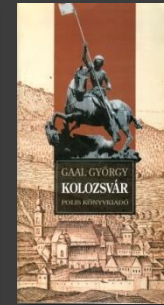
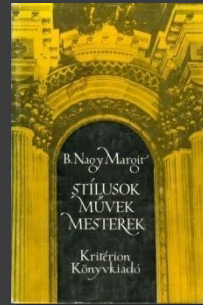
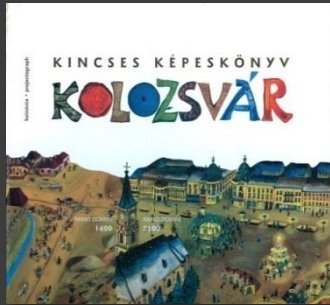

TÖRTÉNETI VÁROSOK MŰEMLÉKI KUTATÁSA

4. KINCSES KOLOZSVÁR

VÁROSTÖRTÉNET

A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁG VÁROSAI

Elsőrendű városok (11 db, 9,7 %)

Buda, Szeben, Brassó, Pozsony, **Kolozsvár**, Kassa, Fehérvár, Szeged, Pest, Sopron, Várad

Másodrendű városok (16 db, 14,1 %)

Pécs, Esztergom, Eger, Győr, Bártfa, Lőcse, Eperjes, Temesvár, Segesvár, Beszterce, Késmárk, Besztercebánya, Nagyszombat, Körmöcbánya

Kisebb városok (31 db, 27,4 %)

Pl.: Asszonypataka (Nagybánya), Lippa, Debrecen, Veszprém, Gyula, Szatmár, Németi, Óbuda, Miskolc, Sárospatak, Medgyes, Selmecebánya, Berethalom, Szászsebes

Közepes városfunkciójú mezővárosok (52 db, 46,0 %)

Pl.: Arad, Pápa, Gyulafehérvár, Nyírbátor, Kőszeg, Hatvan, Cegléd, Kecskemét, Nagykovács, Kisszeben

Részleges városfunkciójú mezővárosok

Átlagos mezővárosok

Jelentéktelen mezővárosok

ÖSSZEÍTÉS (XV. század végi állapot):

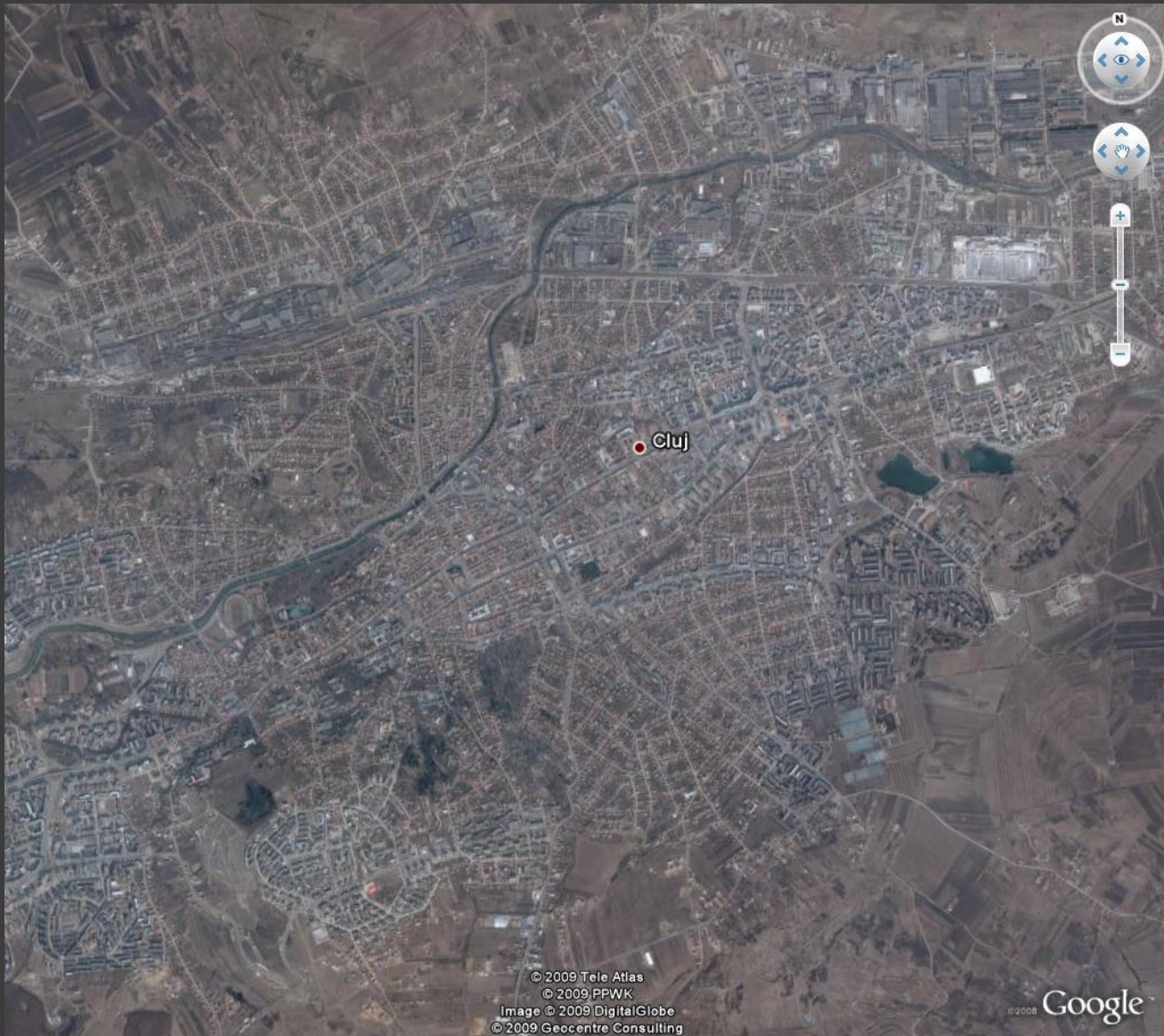
Város: kb. 180-200, ebből mezőváros: kb. 150

Mezőváros: kb. 750-800

Jelmagyarázat: mezőváros, (királyi) város, személynöki város, szabad királyi város, tárnoki város

év	Esemény	év	Esemény	év	Esemény	év	esemény
124 k.	Napoca municípium	1405 u.	Városgal építése	1559	Claudiopolis	1715 u.	Fellegvár építése
X. szd.e.	Palánkvár	1437	Privilegium el	1568	A város unitárius	1716	Szt.Mihály tpl. Rk.
1173	Kolozs megye 1. eml.	1443	Mátyás szül.	1585	Házsongárd nyitása	1733 u.	Szt.Jakab tpl. lebont.
1213	Castrum CLUS	1444	Privilegium vissza	1607	Bocskai ravatala	1734	1. Latin városleírás
1241	Palánkvár elpusztul	1444 k.	Szt.Mihály-tpl. kész	1608	Bethlen G. megv.	1738	Pestis 16 %
1241 u.	Óvár felépülte	1453	Teljes utcarendszer	1617	1. ábrázolás	1774 u.	Bánffy-palota épül
1250 u.	Szászok betelepítése	1458	Únió (50-50 %)	1622	Farkas u. tpl. Ref.	1790	Gubernium idekölt.
1290 e.	Óvár 1. köntemploma	1466	1. országgyűlés	1626-tól	Szenczi Molnár Albert	1802	Bólyai János szül.
1272 e.	Püspöki alávetés	1486	Farkas u. tpl. épül	1650	Tanácsház átépítése	1806	Unitárius kollégium
1316	Civitas	1488	Budai jog	1655	Tűzvész 75 %	1811	Országos kórház
1316 u.	Szt.Mihály-tpl. építése	1506	Vásártartási jog	1656-tól	Apáczai Csere János	1837-től	Szt.Mihály-tpl. tornya
1362	Platea Pontis (Híd u.)	1510	Dávid Ferenc szül.	1664	Várad eleste	1845	Új városháza
1366	Kolozsvár 1. említése	1516	Farkas u. tpl. kész	1673	1. Hivatalos orvos	1867	Únió
1372	Platea Mager	1541 u.	Civitas primaria	1690-től	Tótfalusi Kis Miklós	1896	Mátyás-szobor
1373	Kolozsvári testvérek	1550-től	Heltai Gáspár	1697	Tűzvész 67 %	1918	Román bevonulás
1373	Pecséthasználati jog	1556	Rendek felosztatása	1702	jezsuiták	1940	2. Bécsi döntés
1405	várospanvilegium	1557	Bocskai István szül.	1709	Privilegium vissza	1989	Véres tüntetés 26 h.

év	lakosság / magyar	év	lakosság / magyar	év	lakosság / magyar	év	lakosság / magyar
1453	5000 k. / 50 %	1850	18215 / 12138	1920	83000 / ?	1964	167010 / ?
1593	8000 k. / 50 %	1869	24826 / 20265	1930	100844 / 47689	1966	185663 / 76934
1660	9000 k.	1890	32756 / 27514	1941	110418 / 97698	1975	222429 / 86215
1711	7000 k.	1900	49295 / 40845	1948	117915 / 67977	1992	328602 / 74483
1787	12600 / 50 % ref.	1910	60808 / 50704	1956	154723 / 74033	2000	313000 / ?

© 2009 Tele Atlas
© 2009 PPWK
Image © 2009 DigitalGlobe
© 2009 Geocentre Consulting

© 2008 Google™

46°46'18.96" N 23°35'59.71" E

Mar 27, 2003

Eye alt 6.05 km

Image © 2009 DigitalGlobe

Google

46°46'12.77" N 23°35'28.84" E

Mar 27, 2003

Eye alt 2.21 km

A KÁRPÁT-MEDENCE A ROMAI KORBAN

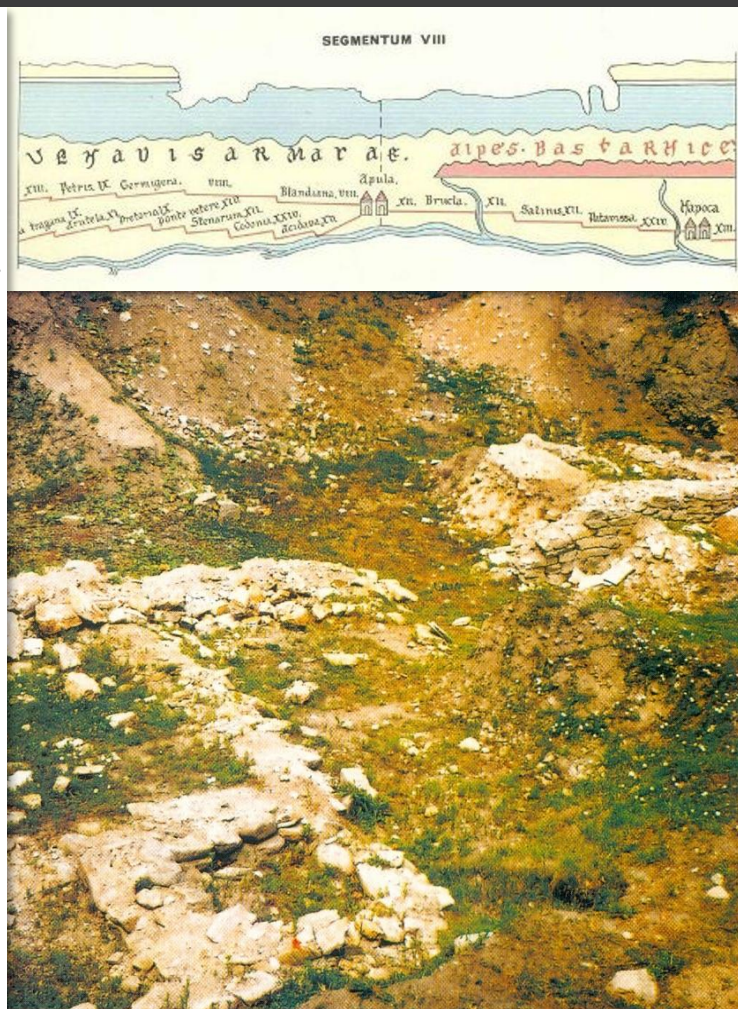
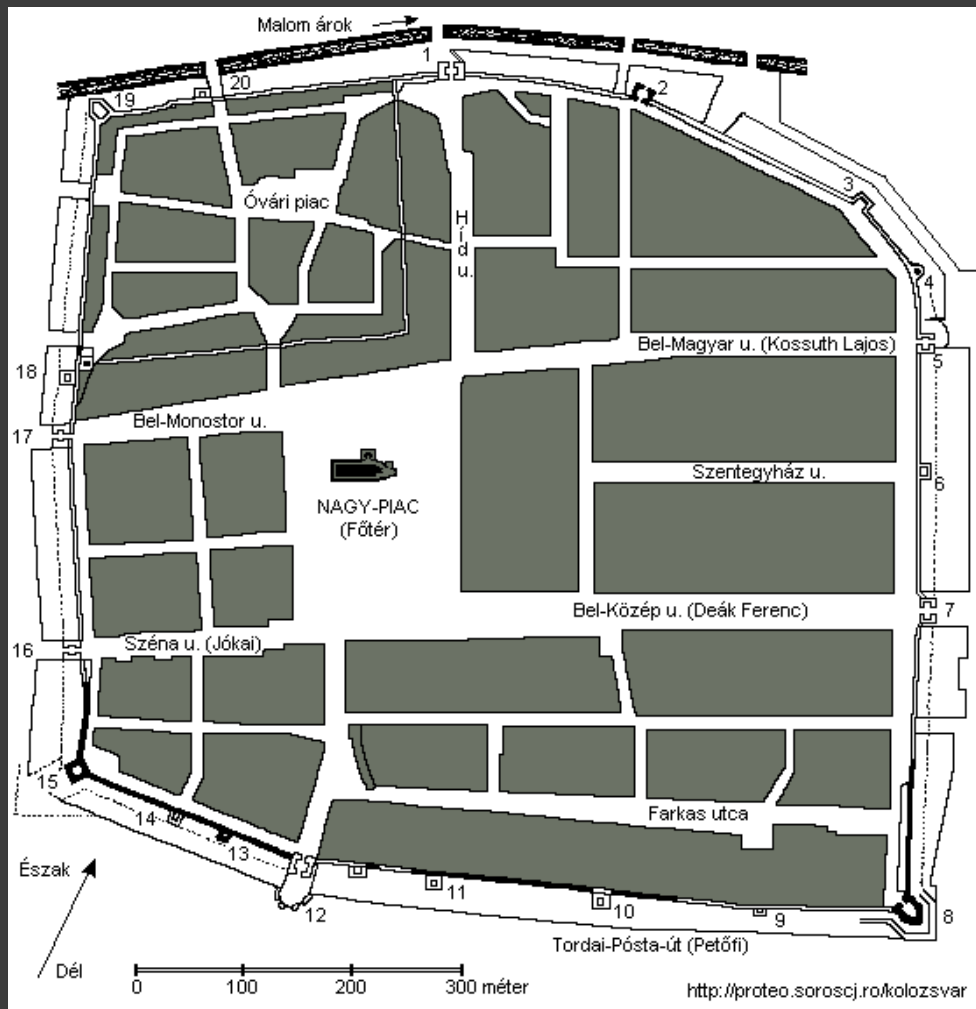

- a Római Birodalom határa az 1-4. században
- - - tartományhatárok a 2-3. században
- - - 4. századi tartományhatár változások
- NORICUM tartománynevek az 1-3. században
- SAVIA tartománynevek a 4. században.
- Napoca helytartói székhely a 2-3. században
- Savaria helytartói és katonai székhely a 4. században
- ▣ légiótábor
- ▣ segédsapattábor
- ⊙ városi rangú település
- KVÁDOK** a birodalom határán élő népek

NAPOCA

Vitatott előzmény: Napoka dák település (Ptolemaiosz). 106-ban Traianus meghódítja Daciát. Napoca előbb falu (vicus), 124 k. Hadrianus: municipium (polgárjog, önkormányzat), 170 k. colonia (teljes római polgárjog), 271: Dacia kiűritése

II–III. század A római Napoca

Kolozsvár régi utcáin sétálva talán nem is sejtjed, hogy néhány méterrel mélyebben falmaradványok, oszlopok és díszes padlók egy szép ókori város, a római Napoca emlékét őrzik. Alatta még régebbi korok emlékei fekszenek arról tanúsítva, hogy városunk fontos útkereszteződésnél alakult ki. Itt keresztezte egymást a Szamos völgyén haladó, kelet-nyugati irányú, és a Torda vidéki sóbányáktól a Szamoson át Zilah felé, majd a magyar Alföld irányába vezető észak-déli irányú út. Ezt nevezték a só útjának mivel akkor is, később is az Erdélyben kibányászott sótömböket ezen az úton szállították a kereskedők a Római Birodalom számos vidékére.

A kinceiről híres dák királyságot két roppant nehéz hadjárat után, 106-ban hódította meg Traianus római császár. Római telepések százai lettek itt új hazára, akik

sok falut és néhány jelentős várost alapítottak. Ezek közé tartozott Napoca, amely kezdetben szerény kis település volt a Szamoson átívelő híd mellett, a mai Fellegvár lábánál. Am fekvése olyan kedvezőnek bizonyult, hogy mindössze tizenöt év alatt virágzó római város épült ide. Az új településnek olyan egyenes utcái voltak, mintha vonalzóval húzták volna meg őket. Két egymást keresztező főutcájukat a rómaiak egyformán nevezték minden városukban: *Cardo Maximus* és *Decumanus Maximus*. A két kereskedelmi útvonalra épült főutca kereszteződésében jött létre a forum, a város főtere – nagyjából a mai Szent Mihály-templom helyén –, ahol a *capitolium*, a három legfontosabb római isten, Jupiter, Junó és Minerva temploma állt. Szintén a forumon, a templommal szemben kapott helyett a *basilica*, a mai törvényszék elődje. A *praetorium*nak nevezett épületben pedig a császár *helytartója* székeltek. Persze nem hiányoztak a városból a rómaiak kedvenc találkozási és szórakozóhelyei, a fürdők, a színház és az *amfiteatrum* sem.

Napoca közepes méretű, de gazdag római városnak számított, amelynek a lakosságát nemcsak katonák, hanem kézművesek és módos kereskedők is alkották. A gazdag polgárok rabszolgákat tartottak, földbirtokokkal és vidéki házzal – *villa rustica*val – is rendelkeztek a városon kívül.

A III. század közepétől az időjárás-változás és a birodalmon kívülről érkező, egyre gyakoribb támadások oda vezettek, hogy a rómaiak a várost teljesen kiürítették.

1. *Cardo Maximus*, 2. *Decumanus Maximus*, 3. *Capitolium*, 4. *Basilica*, 5. *Praetorium*, 6. színház, 7. temető, 8. *Villa Rustica*

X. század A honfoglaló magyar falu

A 895. évet követően a honfoglaló magyarok keletről érkező lovas-fegyveres seregei vették birtokukba a romvárost és környékét. *Jurtát* vertek a Szamos völgye fölé magasodó teraszon, azon a részen, amelyet ma Kövespadnak nevezünk. Életükről ma kisebb-nagyobb temetőrészeket árulkodnak, amelyeket a régészek több mint ezer évvel később tártak fel a Kövespad peremén.

A honfoglaló magyarok pogány hite szerint a földi élet a túlvilágon is folytatódik, ezért harcosaikat fegyverekkel, s nem ritkán felszerszámozott lóval, asszonyaikat ékszerekkel és apró

használati tárgyakkal, gyermekeiket néha a rontó szellemek ellen védő *amulettel* tették el. A szegény emberek sírjába csak egy *kés*, *orsógomb*, vagy sokszor még annyi sem jutott. A Kolozsváron feltárt sírok tanúsága szerint az itt megtelepedett honfoglalók elsősorban szablyával, ijjal harcoló katonák voltak. Fő feladatuk az első fejezetben már említett fontos útkereszteződés felügyelete és védelme volt.

Az őrt álló katonaság biztonságot nyújtó közelségében a település zavartalanul élhette mindennapi életét. A kovácsok,

fazekasok, *ötuösök*, kádárok, nyereg- és ijékészítők műhelyei előtt összeverődött gyermekesereg leste a mesterek furge mozgulatait. A pihenő harcosok, gyakori vadászataik mellett, a mesteremberekhez hasonlóan tanígtatták a falu gyermekeit. Közös játékaik során a fiúk szinte észrevétlenül elsajátították a lovaglás, az ijázás és a szablya használatának fortélyait. A leánygyermek az asszonyoktól nemcsak főzni és sütni, hanem *jurtát* építeni is megtanultak. A falu ellátását a köznéphez tartozó halászok, vadászok és földművesek biztosították.

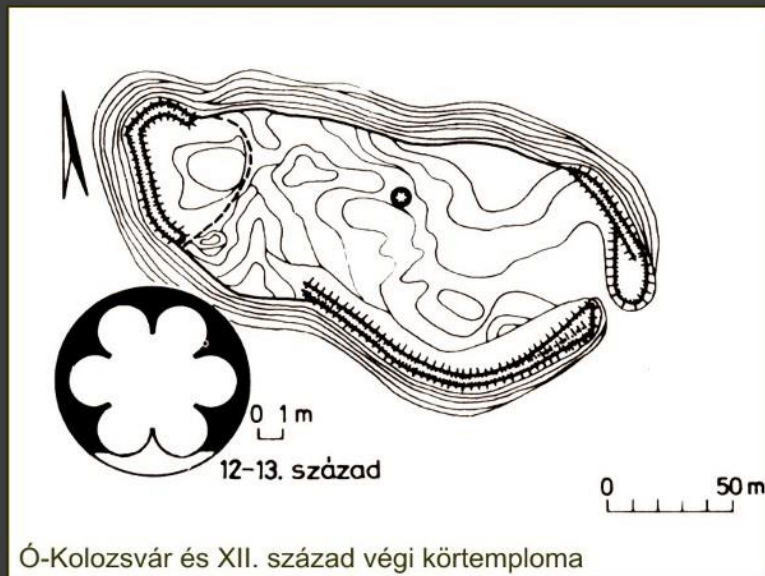
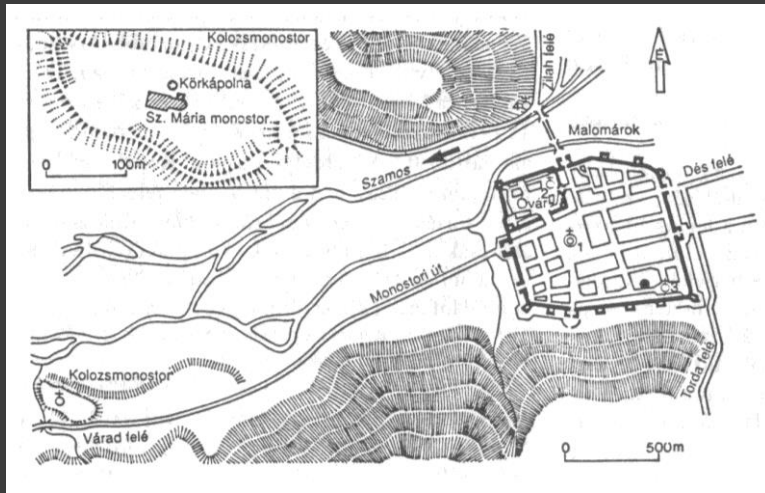

MAGYARORSZÁG NEMESFÉM BÁNYÁSZATA ÉS KÜLKERESKEDELME A 14. SZÁZADBAN

KOLOZSMONOSTOR VIII-IX. szd-i szláv település felett létesült X. szd-i földvár, ez talán Kolozs megye (1003 u.) első központja, a bencés monostort I. László alapítja. Nem tartozott az erdélyi püspökség alá. A tatárok felégetik, az ispáni központ az újratelepült Kolozsvárra (?) költözik.

Ó-Kolozsvár és XII. század végi körtemplom

XI–XIII. század A város születése

Kolozsvára és monostora

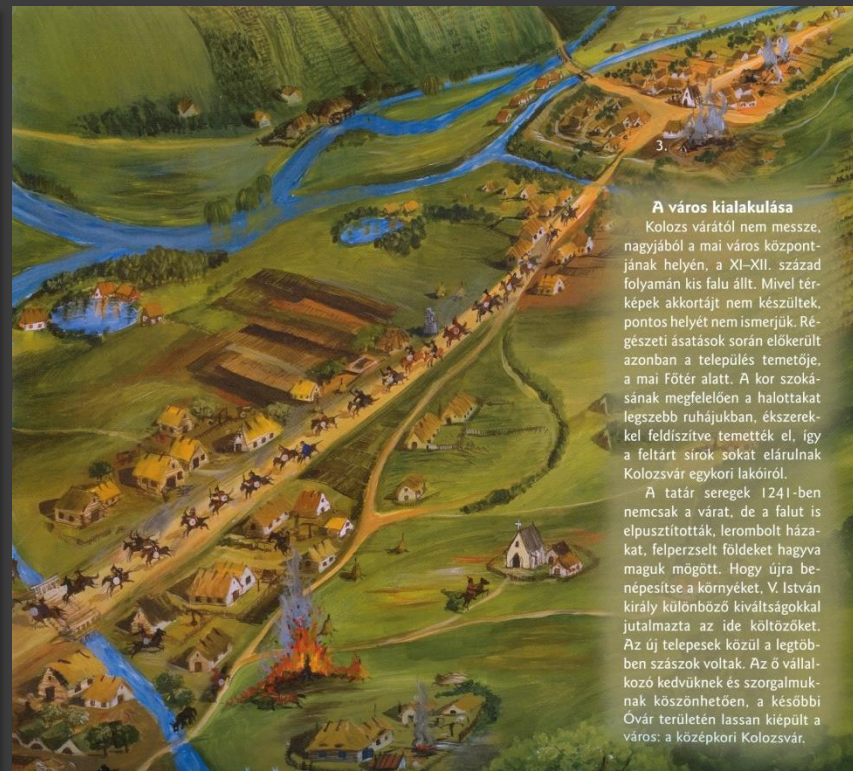
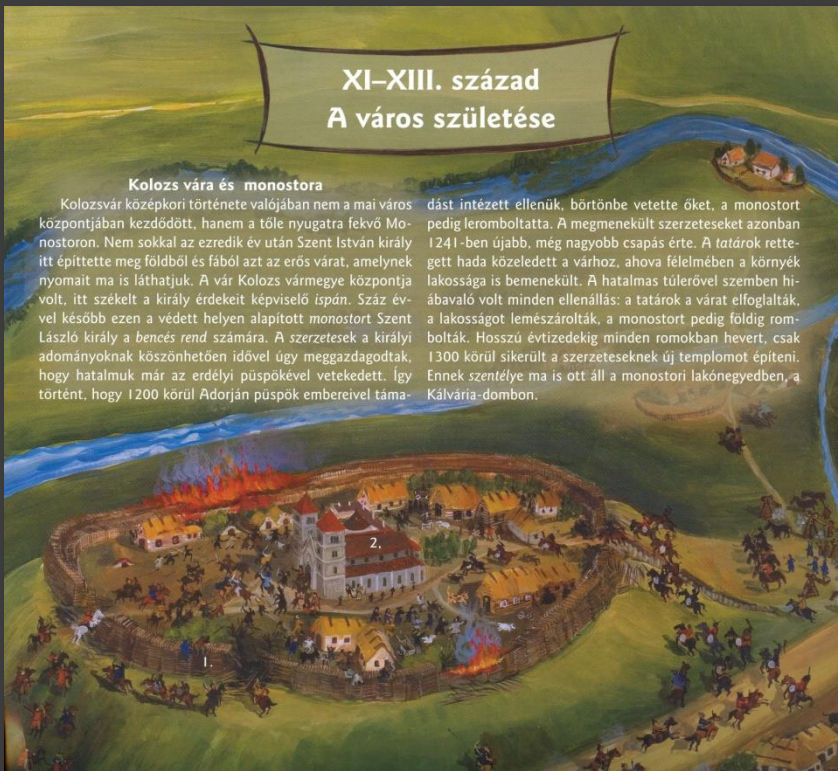
Kolozsvár középkori története valójában nem a mai város központjában kezdődött, hanem a tőle nyugatra fekvő Monostoron. Nem sokkal az ezredik év után Szent István király itt építtette meg földből és fából azt az erős várat, amelynek nyomait ma is láthatjuk. A vár Kolozsvár megye központja volt, itt székelte a király érdekeit képviselő ispán. Száz évvel később ezen a védett helyen alapított monostort Szent László király a *bencés rend* számára. A szerzetesek a királyi adományoknak köszönhetően idővel úgy meggazdagodtak, hogy hatalmuk már az erdélyi püspökével vetekedett. Így történt, hogy 1200 körül Adorján püspök embereivel táma-

dást intézett ellenük, börtönbe vetette őket, a monostort pedig leromboltatta. A megmenekült szerzeteseket azonban 1241-ben újabb, még nagyobb csapás érte. A tatárok rettegett hada közeledett a várhoz, ahova félelmében a környék lakossága is bemenekült. A hatalmas túlerővel szemben hiábavaló volt minden ellenállás; a tatárok a várat elfoglalták, a lakosságot lemészárolták, a monostort pedig földig rombolták. Hosszú évtizedekig minden romokban hevert, csak 1300 körül sikerült a szerzeteseknek új templomot építeni. Ennek szentélye ma is ott áll a monostori lakónegyedben, a Kálvária-dombon.

A város kialakulása

Kolozsvárától nem messze, nagyjából a mai város központjának helyén, a XI–XII. század folyamán kis falu állt. Mivel térképek akkortájt nem készültek, pontos helyét nem ismerjük. Régészeti ásatások során előkerült azonban a település temetője, a mai Főtér alatt. A kor szokásának megfelelően a halottakat legszebb ruhájukban, ékszerekkel feldíszítve temették el, így a feltárt sírok sokat elárulnak Kolozsvár egykori lakóiról.

A tatár seregek 1241-ben nemcsak a várat, de a falut is elpusztították, lerombolt házakat, felperzselt földeket hagytak maguk mögött. Hogy újra benépesítse a környéket, V. István király különböző kiváltságokkal jutalmazta az ide költözőket. Az új telepesek közül a legtöbben szászok voltak. Az ő vállalkozó kedvüknek és szorgalmuknak köszönhetően, a későbbi Óvár területén lassan kiépült a város: a középkori Kolozsvár.

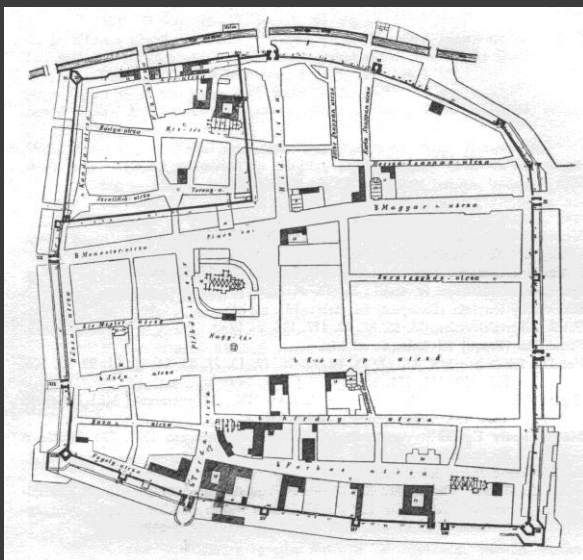
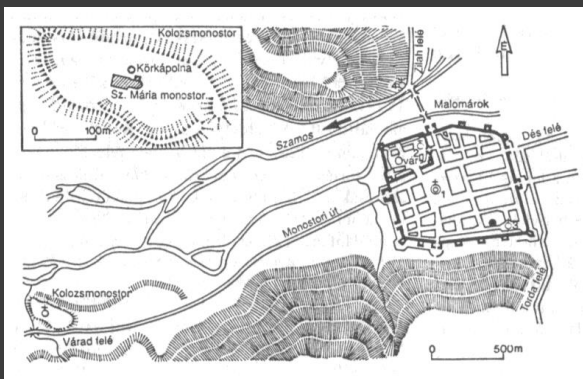
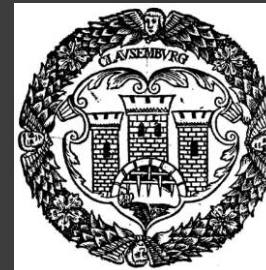
KIVÁLTSÁGOLT TELEPÜLÉSEK ÉS HITELESHELYEK A 13. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

- érsekség és székeskáptalan
 püspökség és székeskáptalan
 társaskáptalan
 bencés
 premontrei
 ciszterci
 johannita
 templomos
 stefanita
- } hiteleshelyek

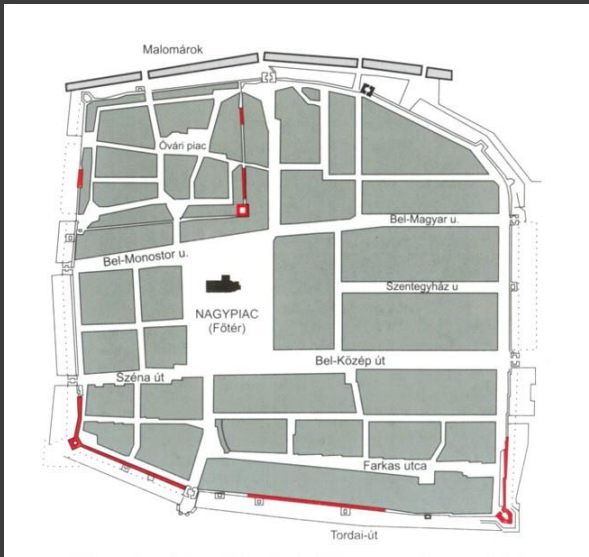
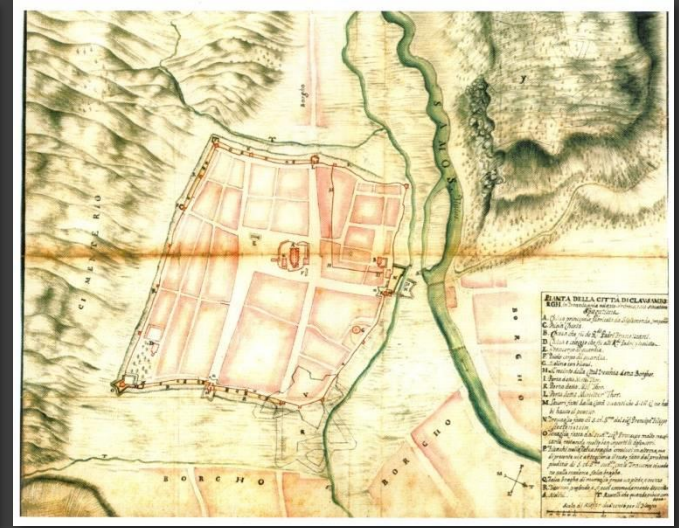
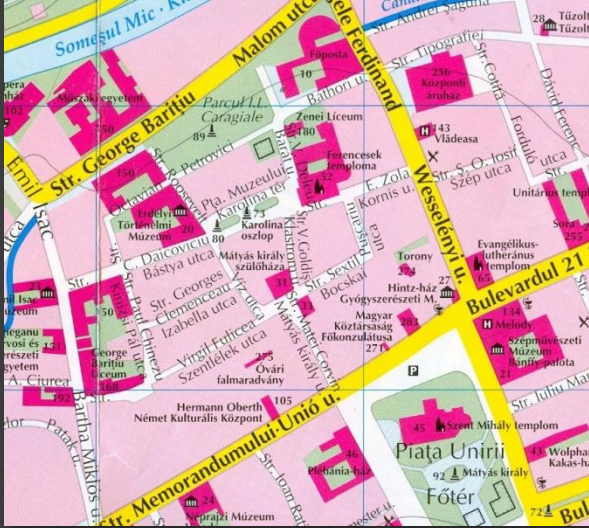
királyi kiváltsággal rendelkező város (a privilégium keltével)
 királyi vagy más kiváltsággal rendelkező hospitelepülés
 város, amelynek kiváltságlevele nem ismert

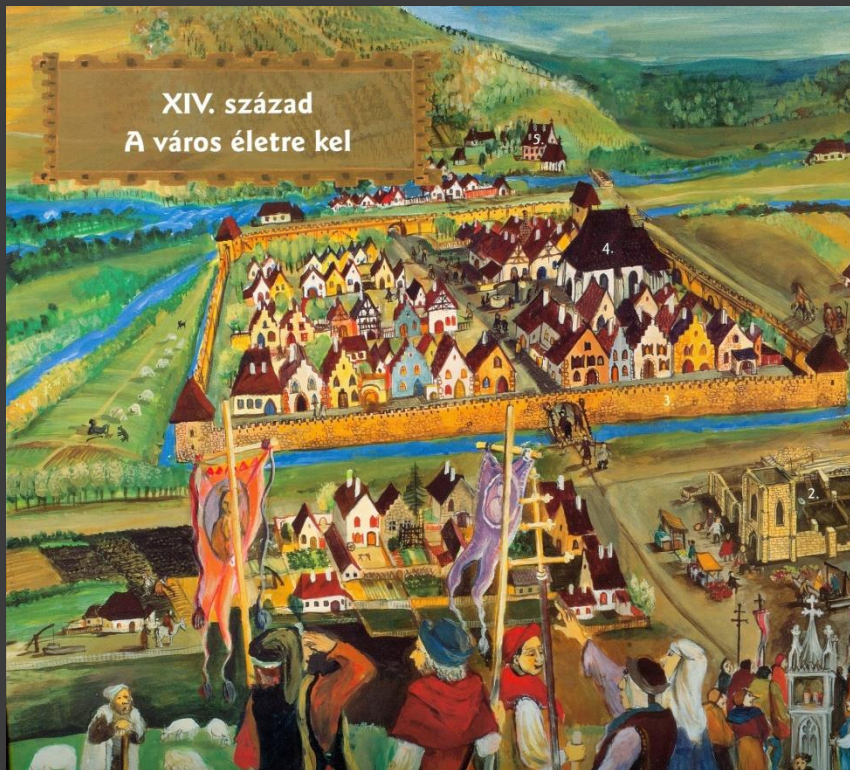

Város neve: KOLOZSVÁR	Megye: Kolozs	Hierarch.szint III.	Sorrend: 12.
Első említés: 1213. castrum Clus	Első említés városként: 1316. civitas, 1405. sz.kir.v.		
Védmű első említése: 1405. kőfal	Védmű jellege: Óvár körül belsőtornyos kőfal, 4 saroktorony, 1 kapu Város körül kettős kőfal, 6 kaputorony, 11 torony		

AZ ÓVÁR Elődje már a tatárjárás előtt (első említés 1213) létezett, XI-XII. szd-i temploma a Ferences templom helyén állott. A tatárjárás után újraterülepült, V. István (1257-70) elsősorban szászokat telepít ide, „*akarván egykoron nevezett Kulusuar városát megalapítani és betelepíteni.*” Más vélemény (Benkő Elek) szerint ez a település a mai Főtéren lehetett, korai temploma pedig a Szt. Mihály-templom helyén állhatott. Az Óvár falai 1316 után épül(he)ttek. Pecséthasználat 1377-től.

A tizennegyedik században Kolozsvár Erdély legjelentősebb városainak sorába emelkedett. Brassóval, Beszterccével, Szegbennel és Segesvárral együtt. Ebben az is fontos szerepet játszott, hogy polgárai végig állhatatosan támogatták Károly királyt a koronáért vívott húszéves küzdelmében. Amikor Károly végre hatalomra került, kibővítette a város *kiáltásait*, amiket a későbbi uralkodók, Nagy Lajos és Zsigmond király is sorra meg-

erősítettek. Kolozsvár vonzóvá vált a környék *jobbágyai* számára is, akik, miután rendezték tartozásukat a földesúrral szemben, beköltöztek a városba. A polgárok még elsősorban földtulajdonosok voltak, de idővel megnőtt a kézművesek és a kereskedők száma is. A kézművesek *céhekbe* tömörültek, a város kereskedői pedig nemcsak Magyarország legtávolabbi sarkaiba, de idegen földre is eljutottak. A betegek és öregek ápolására ispotályt, azaz kórházat építettek, ahol egyúttal az átutazóban levő kereskedők, diákok és mesterlegények is megszállhattak.

Ebben az időszakban került sor az első látványos építkezésekre is. A város legrégebbi részét, amelyet a kolozsváriak ma Óvárnak neveznek, várfalakkal vették körül, négy sarkán egy-egy toronnyal. A várfal mellett új piactér alakult ki, a mai Főter elődje, ahol a század közepén új *plébániatemplom* építésébe kezdtek. Zárándokok százai érkeztek a templomhoz, mivel a pápa 1349-ben kiadott *bűnszüengedélyének* köszönhetően Kolozsváron is bűnbocsánatot nyerhettek.

1. Szent Jakab-kápolna;
2. Szent Mihály-plébániatemplom (építés alatt);
3. Óvár;
4. domonkos rendi templom;
5. ispotály (kórház).

V. István, 1257: az újratelepített Kolozsvárt kiveszi a püspök kezéből, majd visszaadja a püspöknek → városból falu
 I. Károly, 1316 aug. 19.: a város lakóit, „*akik a szabadság útjáról lealacsonyítottak, [...] István királytól nyert*” szabadságaikba visszahelyezte. Ezek: adó egy összegben, szabad bíróválasztás, szabad földbirtoklás a város határában, vámmentesség Erdély területén.

ZSIGMOND 1405. ÉVI VÁROSI DEKRÉTUMA

„3. § ...országunk főpapjainak, báróinak és tekintélyesebb előkelőinek, valamint ama követeknek tanácsára az e részben történt érett megbeszélés után az egész ország java és békességes állapota kedvéért s annak nyilvánvaló hasznára végeztük, határoztuk és rendeltük, hogy néhány városokat védfalakkal kell körülvenni, némely szabad községeket vagy mezővárosokat a városok rangjára kell emelni, némely, inkább visszaélésnek látszó szokást el kell törölni, másokat mérsékelni kell és meg kell javítani, némelyeket újonnan is meg kell állapítani, mint alább következik.

4.§ És erre az elhatározásra főképpen annak az egy dolognak a megfontolása indította akaratunkat, hogy ez az ország az elmúlt időben, amint ezt a magyarok krónikáiban olvashatjuk, különböző csapások következtében, melyeket [...] legutóbb a törökök mértek rá, gyakran siralmas pusztításokat, a népnek igen sanyarú elhurcolását s egyáltalán számtalan borzalom nélkül elő nem sorolható és felbecsülhetetlen károkat volt kénytelen elszenvedni egyes-egyedül azért, **mert kőfalakkal ellátott városok vagy egyéb várépítmények hiánya és fogyatékosága miatt nem voltak oly erősített helyei, ahol az emberek vagyonukkal elzárkózhattak és meghúzódhattak volna, sőt ellenkezőleg, mindenük a szabadban prédára volt kitéve az ellenségnek.**”

korábbi évszázadok alatt elnyert kiváltságok fellendítették a város életét Zsigmond király 1405-ben a szabad királyi városok sorába emelte Kolozsvárt, és engedélyezte az Óvár mellett kialakult új városrész körülkerítését is. Az épülő falak között hangos élet zajlott, az újonnan épült kapukon át gazdag kereskedők érkeztek és távoztak. Egymás után nyíltak a szabók, ötvösök, fazekasok műhelyei. A céhek látták el a várfal és a tornyok gondozását és őrzését is. A tereken és az utcákon állandó látványvá vált az építkezés: felépült a Szent Mihály-templom, a domonkos és a ferences kolostor, valamint új lakóházak egész sora. A város lakossága majdnem négyezer fő, fele-fele arányban szászok és magyarok. A század végére teljesen felépült az új várfal, amely tizennyolc tornyával már messziről hirdette minden utazónak hogy erős és gazdag városba érkezik.

XV. szd. közepe: kialakult a végleges utcarendszer (1458: 25 ismert utcánév). Lakosság 50 % szász (döntően az Óvárban), 50 % magyar (a piactérről kifutó új utcák mentén). 1444: elkészül a Szt. Mihály-templom, 1458: Únió (Szilágyi Mihály), 1466: első országgyűlés, 1486-1516: elkészül a Farkas utcai ferences templom, 1488: Budai jog, 1506: szabad vásártartási jog.

KOLOZSVÁR

1. Óvár 1257 előtt
2. Szt. Mihály-templom 1316 u. – 1444
3. Híd utca 1362
4. Magyar utca 1372
5. Privilégium 1405 – 1437, majd 1444-től
6. Únió 1458
7. Közép-kapu 1449 (örzház 1581)
8. Monostori kapu 1476 (örzház 1574)
9. Híd-kapu 1477 (örzház: 1544)
10. Külső kistfal 1574
11. Házsongárd megnyitása 1585

Közigazgatás:

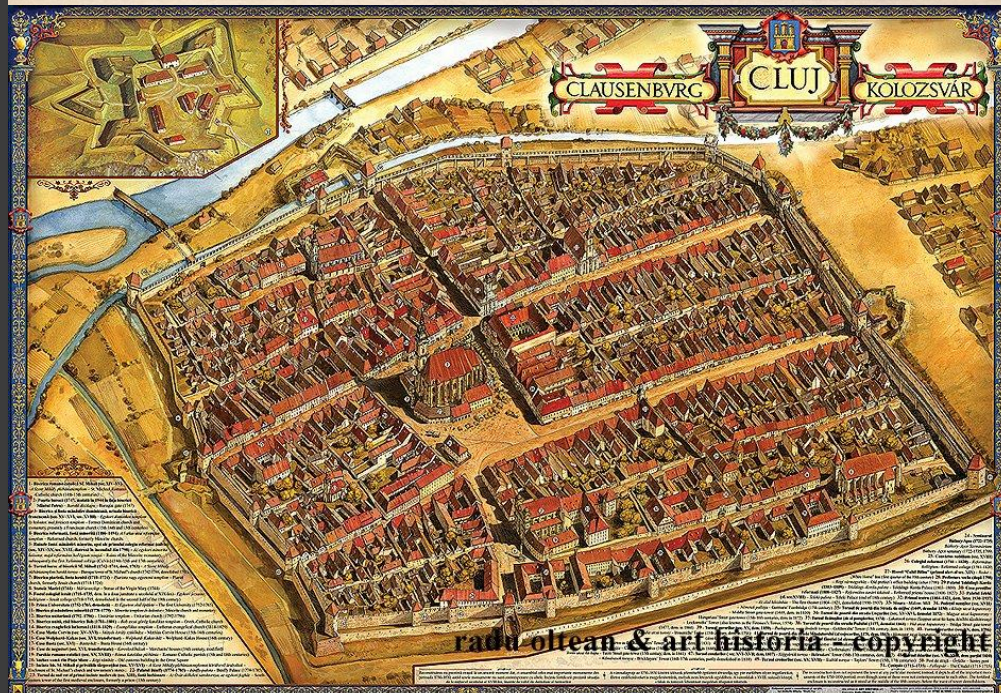
Százférfiak: 50 szász, 50 magyar (1458-tól)
12 esküdt (Alsó tanács)
Főbíró választása paritásos
5 negyed, 111 tized

Céhek a védelemben:

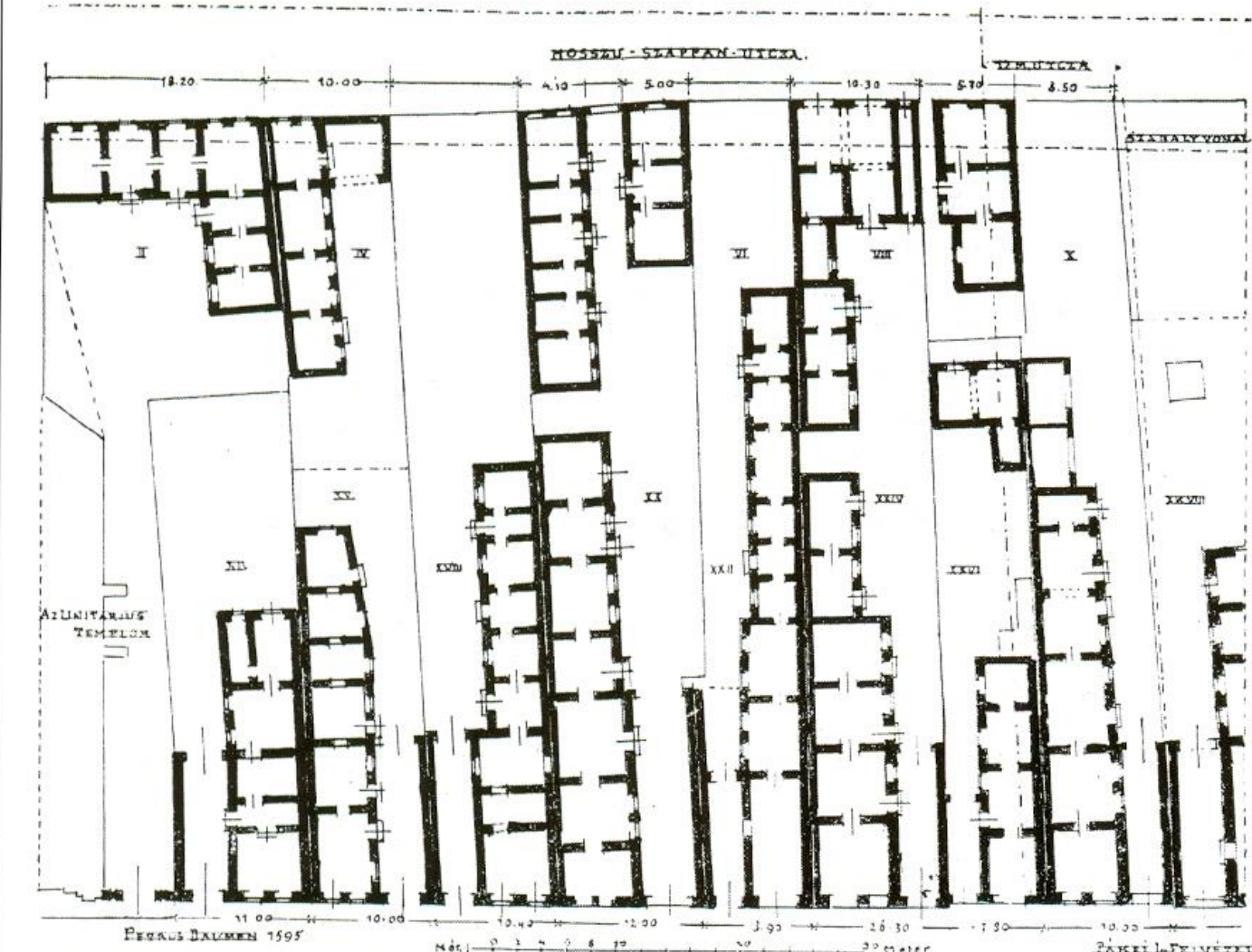
Közép-kapu (főkapu): mészárosok
DK sarokbástya: szabók
DNY sarokbástya: vargák
ÉNY sarokbástya: ötvösök
Monostor-kapu: szűcsök
Szén-kapu: csizmadiák
Torda-kapu: késcsinálók, csizsárok
Magyar utcai kapu: kádárok
D tornyok: kőművesek, takácsok

Védelmi intézkedések:

Menekülés tilalma
Várarokban temetés tilalma
Belső várfal előtt félházoros utcák

PERGUS BALMEN 1895
 VÉVÁLLALATRAVAGYAN KÖZÖSSÉGRÖGÉSEKÉPÜLT
 AZIUNITÁRIUS KÖZÖSSÉGEK.

KÖZSÉGI HÁZOK (BEMAGYARÓLT ÉS ÚJAK)

PAKSI L. FÉLMELEK 1896.
 "HUNGARICA NYELVEN."

BELTERÜLET FELOSZTÁSA:

Negyed

(járás, Viertel, fertály, kerület)

Ált. 4 pl. Bártfa, Bbánya, Brassó, Cegléd, Eger, Eperjes, Kecskemét, Körmöcb., Lőcse, Nagykőrös, de pl. Kolozsvárott 5, Debrecenben 6 (2 x 3), a Főtérré minden negyed kifut, főbb kapuk felé futó utcák szerint, vezetője a **negyedmester**, **Viertelmeister**, **fertálykapitány** (Kolozsvár), **kisbíró** (Kecskemét), **utcakapitány** (Debrecen)

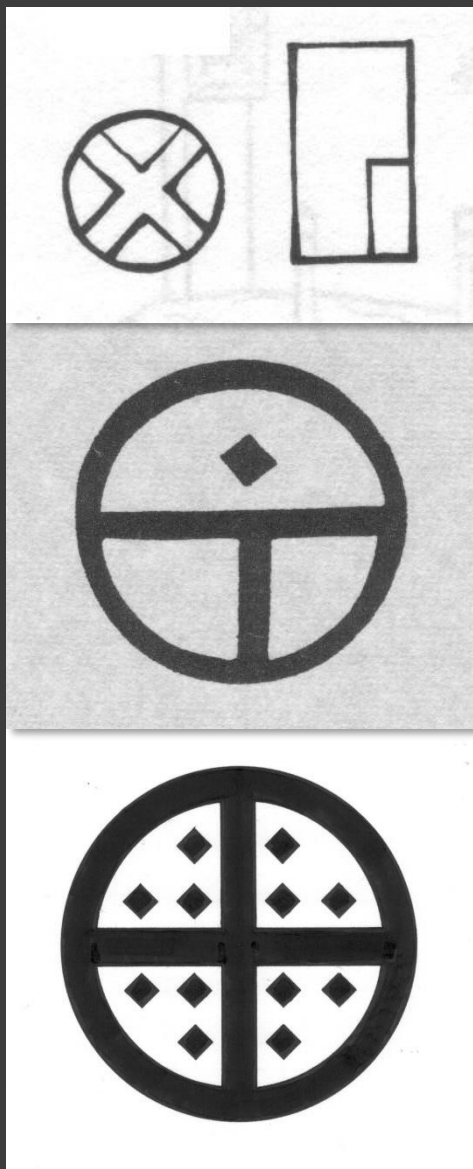
Tized

Kolozsvárott 111, Kecskeméten 20 (18), Eger, Nagykőrös 10 (itt kerület), Körmöc, Dés, Zilah (itt kalandos), vezetője a **tizedes**, alantasai: a **tízházgazdák** (Debrecen)

Tizenketted

(Rott)

Besztercebányán 22 (11-36 ház), Lőcsén 48 (11-18 lakos), vezetője a **Rottmeister**

KÖZIGAZGATÁS:

Fekete község

az összes választópolgár

Fehér község (communitas)

ált. 60 - 100 fős, választott testület, tagjai az esküdtek, illetve szenátorok, vezetője a **szószóló**, tagjai ált. csak **polgárjoggal**, ill. legalább **háztulajdonnal** rendelkezők lehetnek, **vagyon**, **nemzetiség és céhtagság**, illetve **negyedek (asztalok) szerint** csoportosulva

Magisztrátus (tanács)

6 - 12 fős testület, vezetője a **főbíró**

Választás: évente (ált.)

Napi ügyek: magisztrátus

Rendkívüli ügyek: fehér község és magisztrátus együtt (pl. bíróválasztás, átadás-átvétel, határjárás)

KÖZIGAZGATÁS

Felső tanács: **(Százférfiak):**

50 szász, 50 magyar (1458-tól)

1/3 polgár, 1/3-ad céhbeli, 1/3-ad módos polgár

A tanácsháza földszintjén tanácskoztak.

Közülük került ki az ún. Alsó tanács:

12 esküdt (Alsó tanács)

Ők az emeleten tanácskoztak.

Főbíró választása paritásos.

5 negyed (Fertály)

Magyar, Közép, Farkas, Monostor

(A Hóstatokat is magukban foglalták).

A fertály élén a fertálykapitány állt.

111 tized, élükön a tizedesekkel

Városi tanács döntéseinek kihirdetése

Közrend fenntartása, bűnüldözés

Lakó- és adónyilvántartás vezetése

Közmunkák kihirdetése és megszervezése

Tűzvédelem

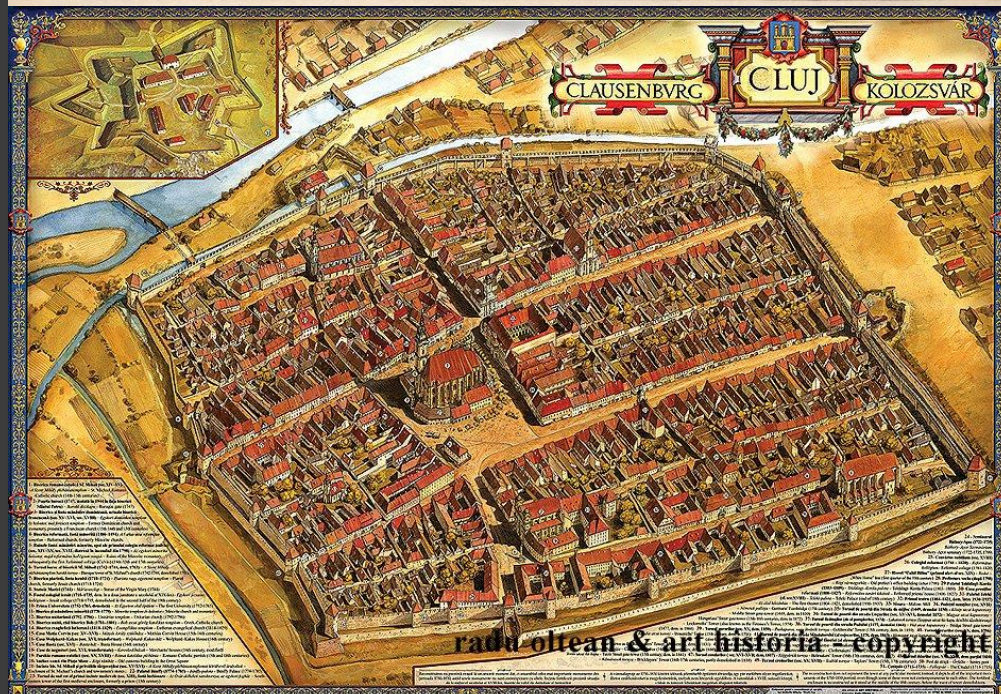
Városvédelem

Az őrség kijelölése és ellenőrzése

Hadrafoghatóság biztosítása és

fenntartása

Lőgyakorlatok szervezése

A VÉDELEM SZERVEZETE

HÁZTULAJDON → ÉRDEKELTSÉG → KÖZÖS FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

(nemesek beköltözésének korlátozása, polgárjog ált. háztulajdonhoz kötött)

HADISZERVEZET (Brassó példáján)

Polgárhad: minden polgár kötelessége a város védelme a falakon belül, saját fegyverrel (íj, bárd, puska), a kijelölt **falszakaszon** a tizedesek vezényletével

Céhtagok: a céhek fenntartják és védik a **tornyokat, bástyákat** egy tűzmester vezetésével, a tűzfegyvereket és a lőszert biztosítják, részt vesznek a **tűzvédelemben**

Zsoldosok: külső hadmozdulatokban, fellegrvár védelmében vesznek részt a várnagy vezetésével

Városgárda: állandó polgárőrség, vagyonvédelem, tűzvédelem

Vezérkar: Főbíró és 4 fertálymester, a szenátorok hadnagyként egy-egy tornyot felügyelnek

Gyakorlás: Évente hadgyakorlat, egyéni fegyverek használatának rendszeres gyakorlása (lövészegylet), kötelező testedzés (tornapálya), a polgárokat a tizedesek rendszeresen ellenőrzik

Felkészülés: Idegenek távozása, illetve bejelentése, kutyák elűzése

Szankciók: érdekeltség a védelemben (háztulajdon), nemesség távoltartása, veszély esetén költözés, utazás tiltása, szökés súlyos büntetése halál, illetve jelentős pénzbüntetés, melyet a védművek karbantartására fordítanak

Egyéb: Diplomáciai tevékenység (városszövetség, követjárás)

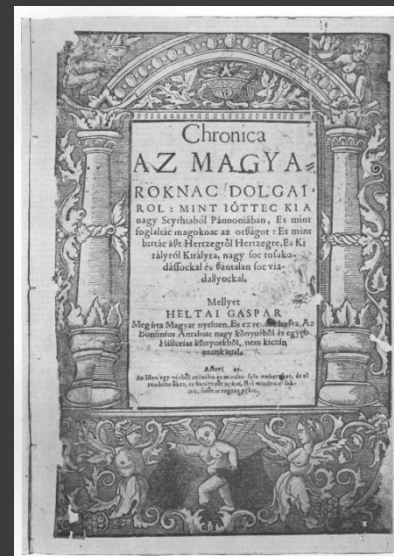

KOLOZSVÁR ÉS A REFORMÁCIÓ

- 1544: meghal Wolphard Adorján, a város reformáció előtti utolsó katolikus plébánosa, utóda **Heltai Gáspár** (1510-1574), aki Wittenbergből érkezik. A konzervatív hívők a domonkos és a ferences kolostorba járnak, utóbbiban 1 szász és 8 magyar gyóntatópap szolgált.
- 1550: Heltai Hofgreff Györggyel **nyomdát alapít**
- 1551: I. Ferdinánd hadvezére, Castaldo csapatai megszállják a várost. A polgárok Fráter György meggyilkolásának hírére a kolostorokat megrohanják és **a szerzeteseket elűzik**.
- 1552: a városba érkezik, eredetileg iskolatanítónak **Dávid Ferenc** (1520-1579) teológus.
- 1557: Heltai lemond, a szászok prédikátoraként szolgál tovább, utóda Dávid Ferenc. Országos zsinat a szász és a magyar eklézsiák lelkészeinek: külön szász és magyar püspökség, utóbbi élén Dávid áll.
- 1560 k.: a **helvét hitvallás** térhódítása a lutheránussal szemben
- 1564: Nagyenyei zsinat: a magyar püspökség lelkészei túlnyomó részt reformátusok, szuperintendensük Dávid.
- 1566: hitviták, Heltai háttérbe vonul, de erősen vitázik Dáviddal. az országgyűlés a katolikus híveket („bálványozókat”) kitiltotta az országból
- 1568: Tordai országgyűlés: **„az község oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő nekie tetszik”**.
A Gyulafehérvári hitvitáról (Méliusz Juhász Péterrel vitázik) győztesen hazatérő Dávid Ferenc hatására **az egész város unitáriussá lesz**.

A Szent Mihály-templom használata:

Magyar bíró alatt a magyaroké, a másik fél a Szent Jakab-kápolnát vagy az óvári templomot használja. A domonkos kolostorban működő iskola rektora szintén váltakozva magyar, ill. szász.

CLAVDIOPOLIS
COLOSWAR velis CLAVSENBURG
Transilvaniae ciuitas primaria.

Seruus Ferdinandus Archiducis Austriae
Styriae, Carinthiae, Carniolae, etc. Ducis
Vltimae Regiae vltimae Regiae partibus
comitatus Gory. Hungariae. Anno 1572

Cludiopolis

Cludiopolis

Cludiopolis

XVII. század Virágkor és hanyatlás

A 15 éves háború után a város továbbra is virágkorát élte. Kereskedői málnás szekereiken Bécs és Krakó piacairól szállították az értékes portékát, a kolozsvári műhelyekben készült áru pedig az ország legtávolabbi vidékeire is kelen-dő volt. A helyi kőfaragók, képirok és ötvösök szemet gyönyörködtető munkái díszítették az erdélyi fejedelmek és főurak kastélyait.

A fállal körülvelt város egyre szűkebbnek bizonyult, ezért a házaknak, gazdasági épületeknek, istállónak helyet adó külvárosok, a „hástátok” jelentősen megnövekedtek. A szűk

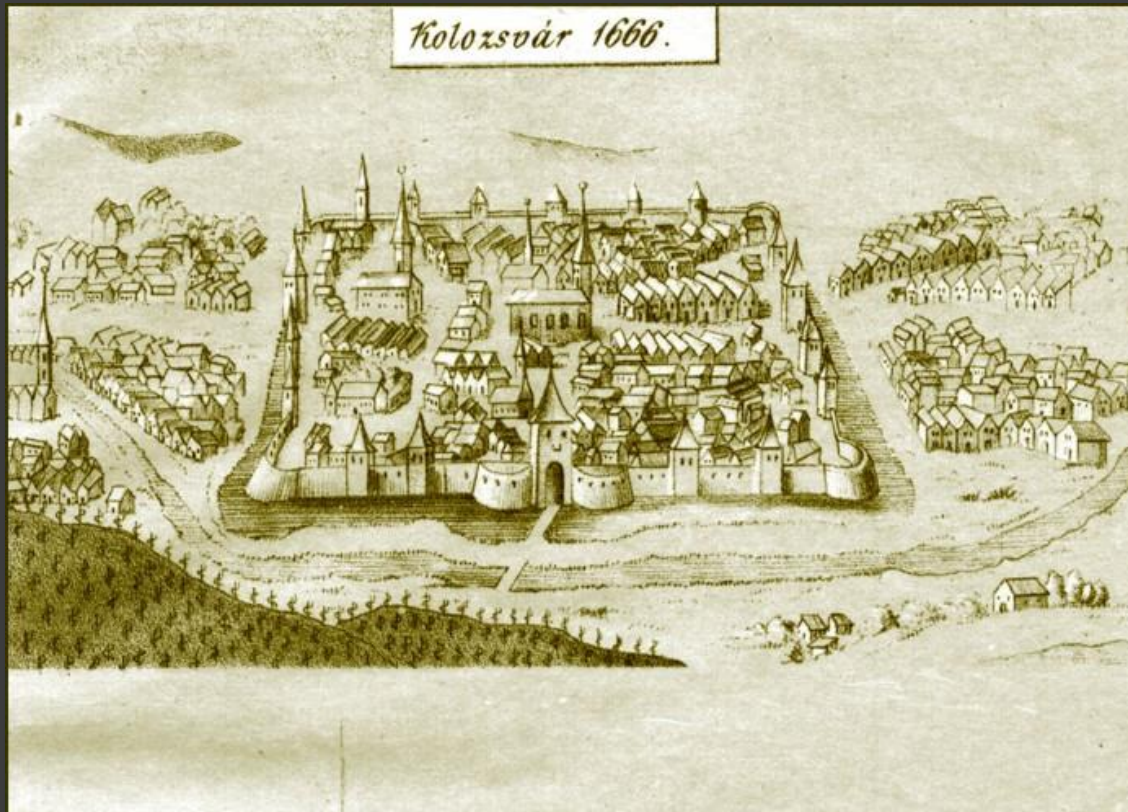
belvárosban azonban így is könnyen terjedt a kor gyógyíthatatlan betegsége, a pestis, és gyakran pusztított a tűzvész is. 1655-ben egy felügyelet nélkül hagyott tűzhelyből felcsapó lángok a város háromnegyedét hamvasztották el.

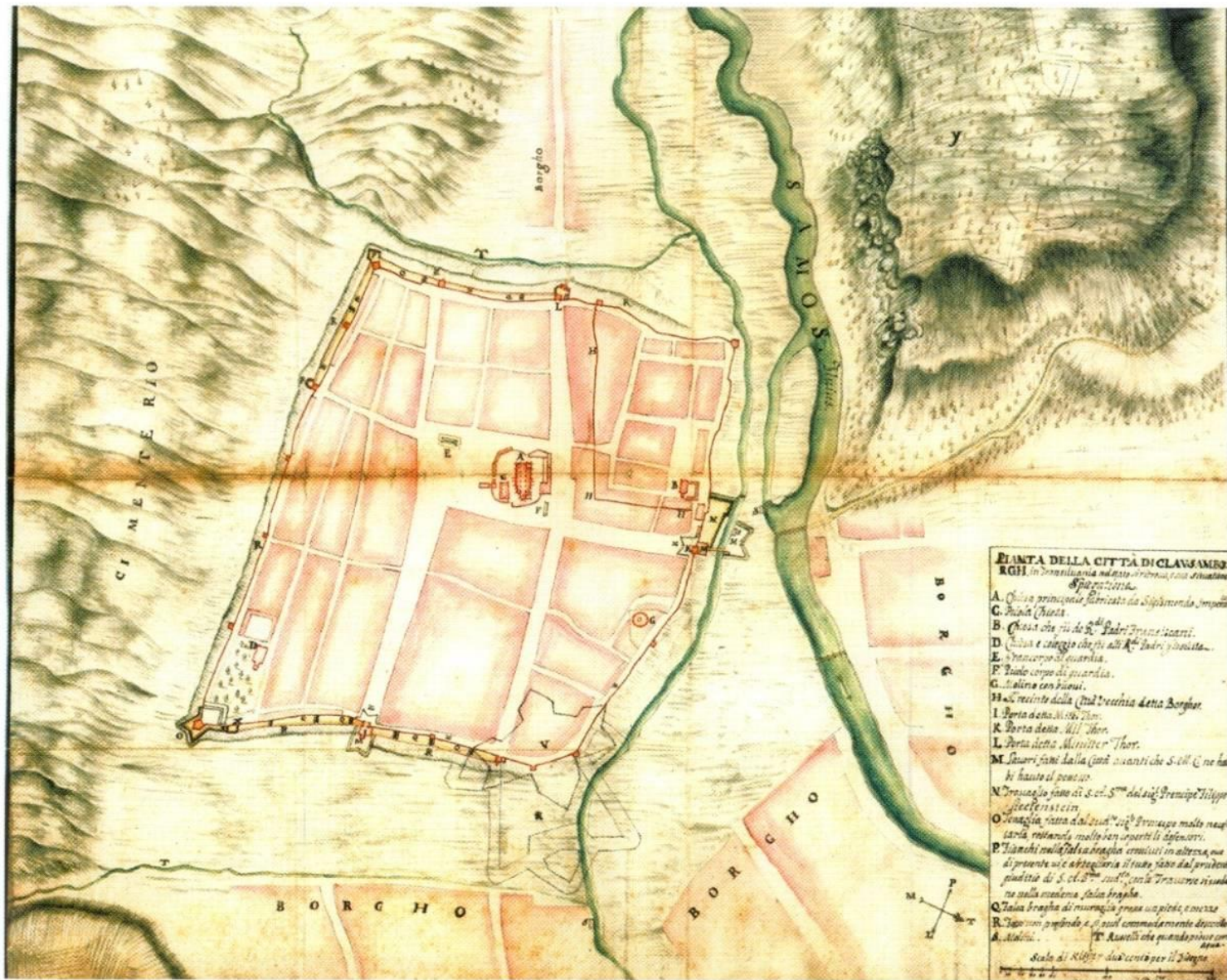
A békeidőknek az 1660-as évek eseményei vetettek véget. Ezekben az években Várad várát a törökök elfoglalták, és hadaik Kolozsvárt is több alkalommal megstromolták. A török hódítások következtében Kolozsvár határvárossá vált, önállósága megszűnt, legtöbb kiváltságát pedig elvesztette.

1660: Várad eleste → Kolozsvár végvárrá válik. 1664: a város elveszti önkormányzatát és szabad királyi városi címét. A polgárokból és céhtagokból kiállított őrséget először országos őrség, majd 1687-től I. Lipót megszálló csapatai váltják fel. Kolozsvár jelentéktelen várossá süllyed.

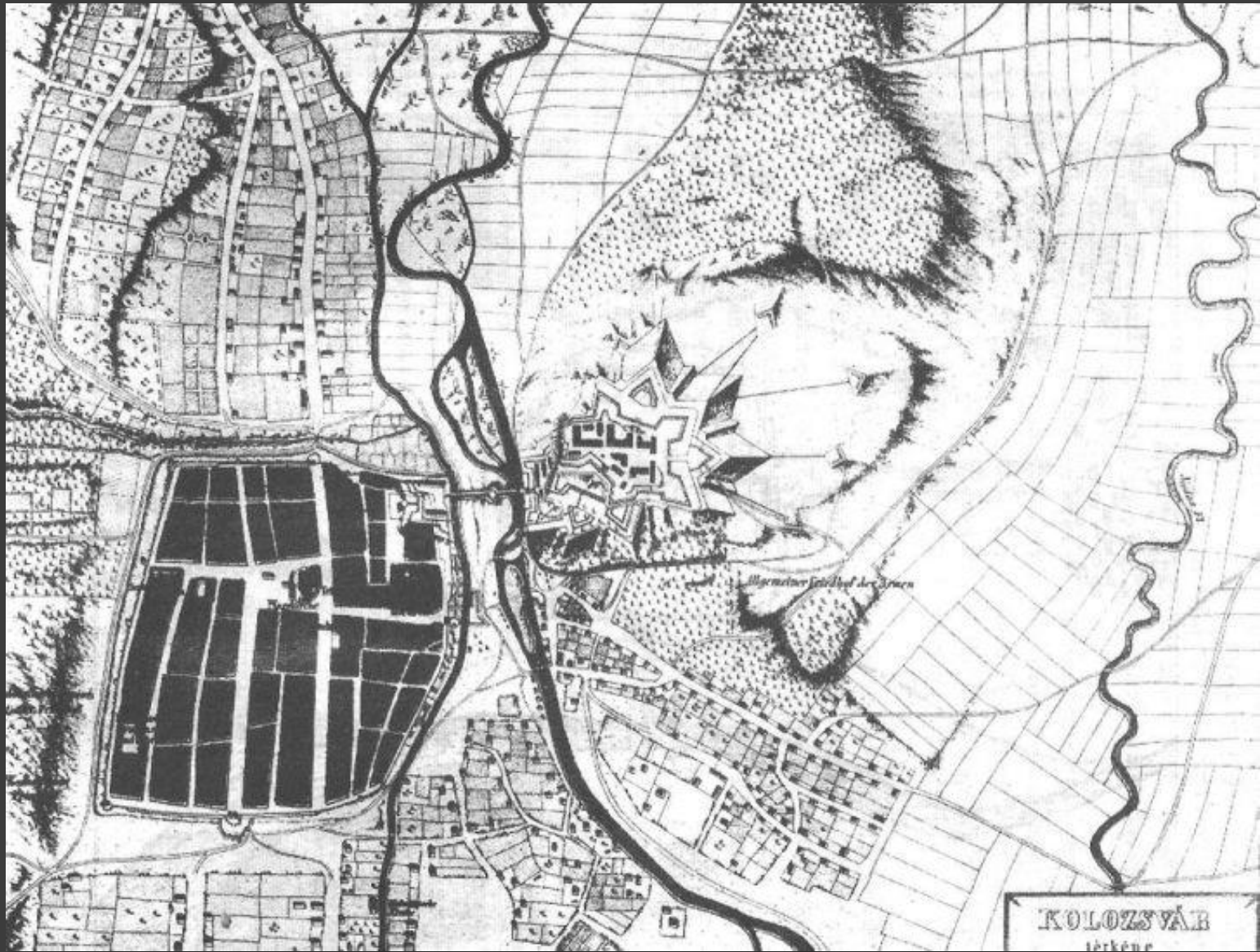
„Vára egy szőlődomb tövében fekvő, négyszög alakú erős épület, kerülete négyezer lépés. Egyszerű fala, negyven tornya, várárka van. Fellegvára nyugati irányban van, melyre nézően van egyik kapuja. Ezen kapu felől van egy malom. Keleti irányban van a külvárosi kapu s délre a mesátlík kapu; ez oldalon a várárok nem mély.”

Evliya Cselebi, 1661

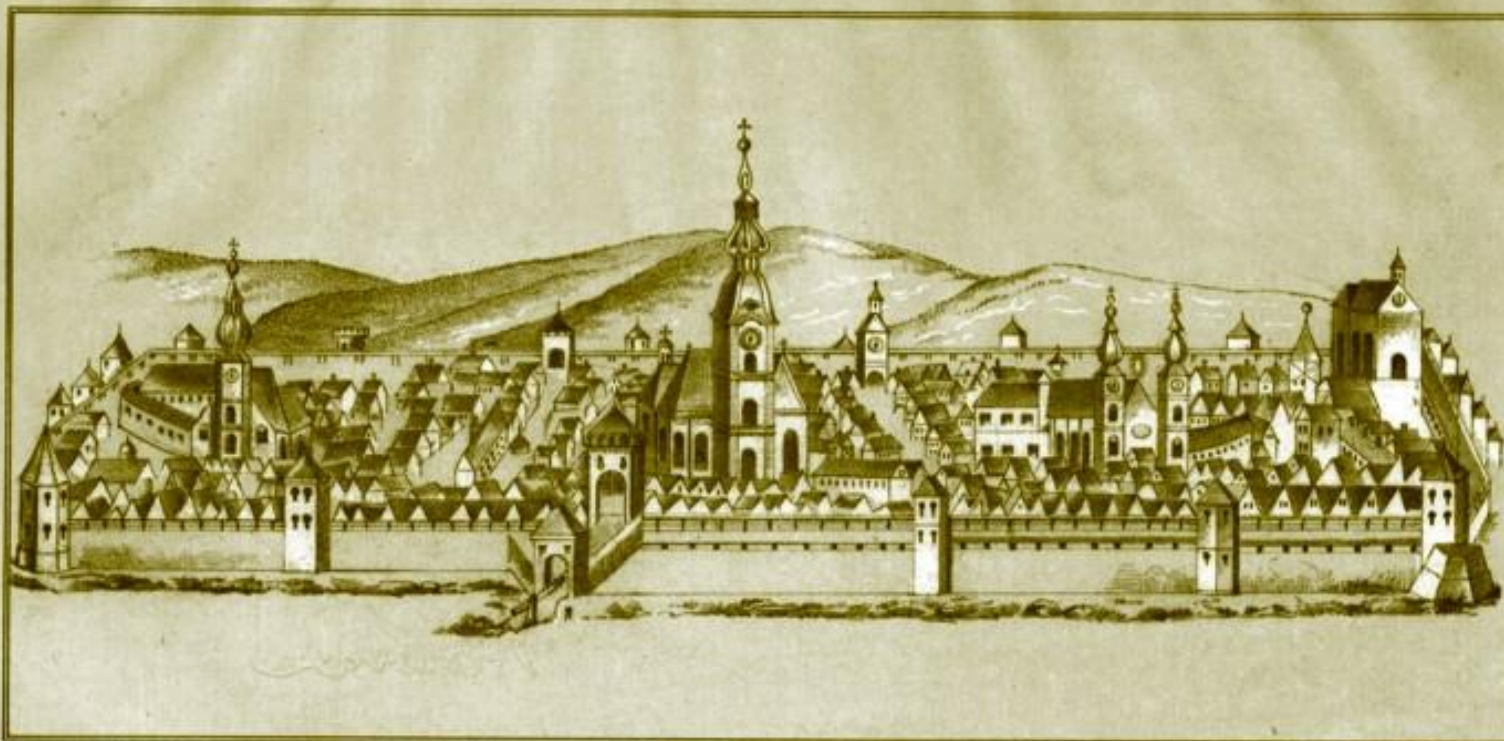

Visconti, 1691-99

XII. Tábla.

1759.

Sculp. Cluj 1759.

- 1709: Kolozsvár **újra szabad királyi város** (I. József)
1733 k.: lebontják a főtéri Szent Jakab-templomot
1773: II. József, még mint társuralkodó látogatást tesz Kolozsvárott
1787: a város lakossága 12000 fő, fele református
1788: **Aedilis Directio** (Építészeti Igazgatóság)
1790: A **Gubernium** (Főkörmányszék) Szebenből Kolozsvárra költözik
1790-től: megkezdődik a várfalak bontása, illetve az egykori vizesárok feltöltése és felparcellázása
1796: unitárius templom a Belső-Magyar utcában

A FŐTÉR DÉLRŐL

Előtérben a „Státua”, vagy Karolina-oszlop

1817. augusztus 18-27: I. Ferenc és Karolina Augustza Kolozsvárott vendégeskedik

1831. október 4. (Ferenc nap): szobor felavatása

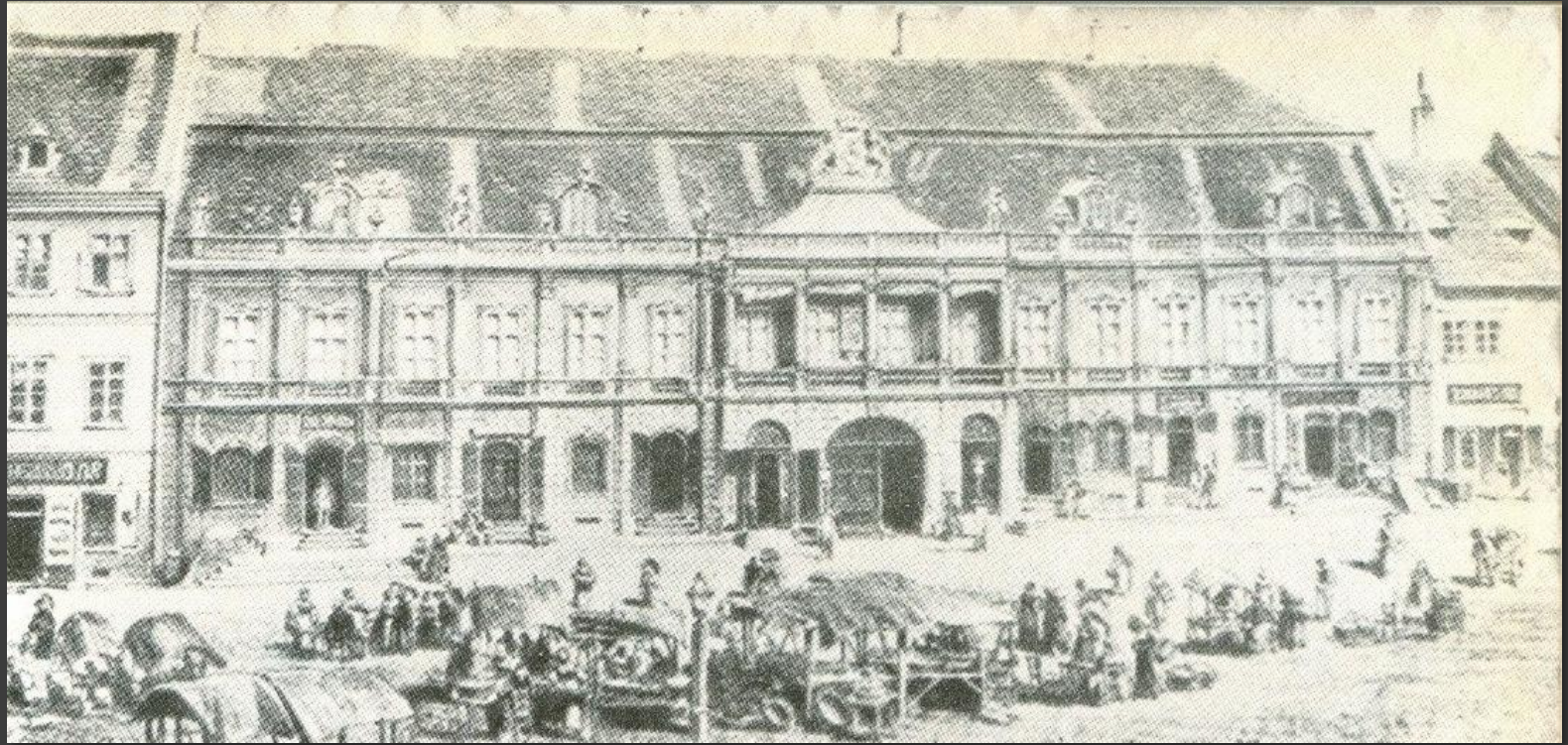
1898: A Főtér rendezése, a szobor átkerül az Óvárba, a Ferences templom előtti Karolina térre

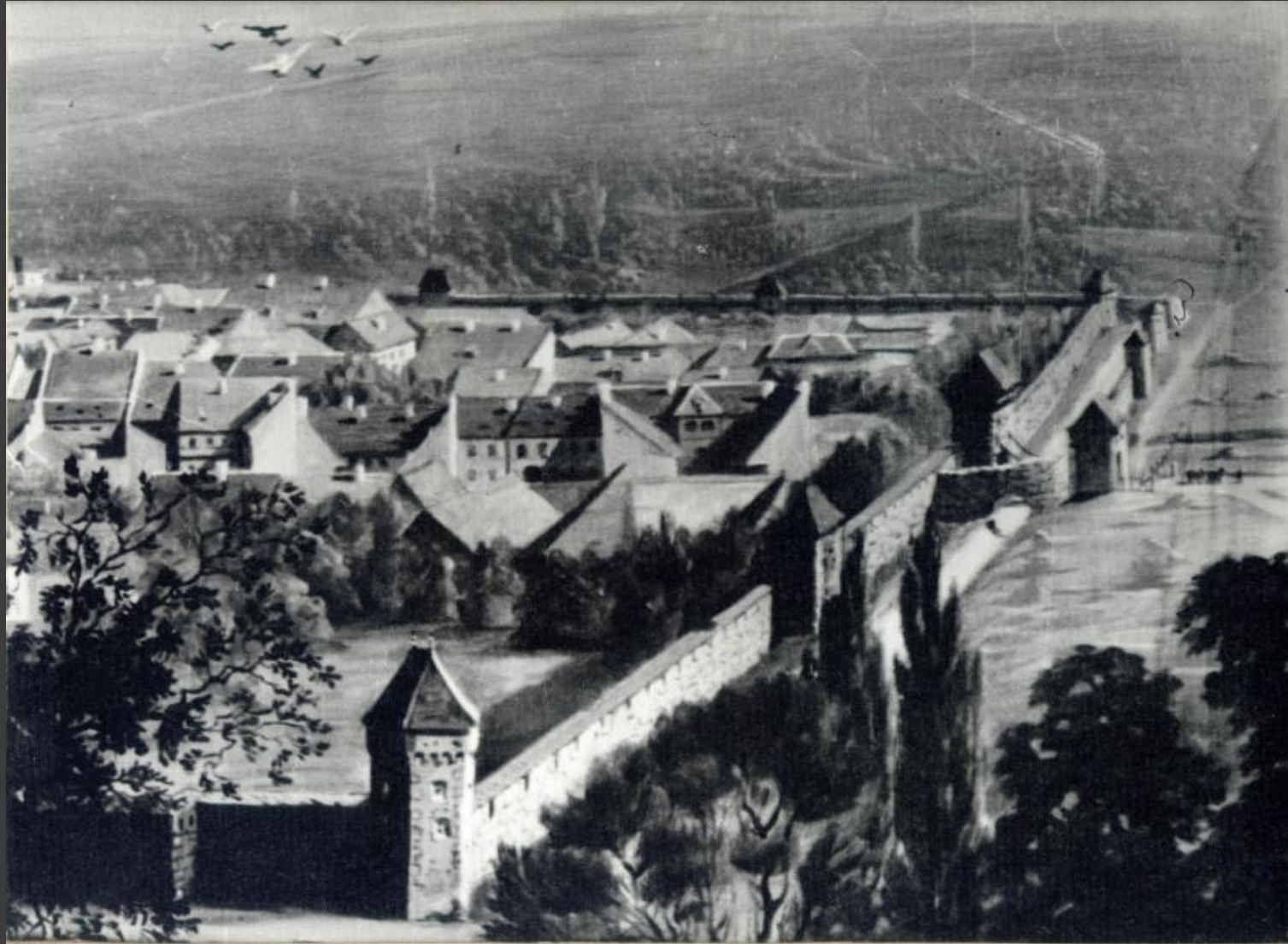
Háttérben a Szent Mihály-templom és az azt körülölelő boltok gyűrűje, az emeletes épület a katolikus elemi iskola

1859

1859

*Az unitárius templom és kollégium
az egykori Belmagyar utcában
(Veress Ferenc felvétele, 1859)*

1859

*A fótéri Bányffy-palota
(Veress Ferenc felvétele, 1859)*

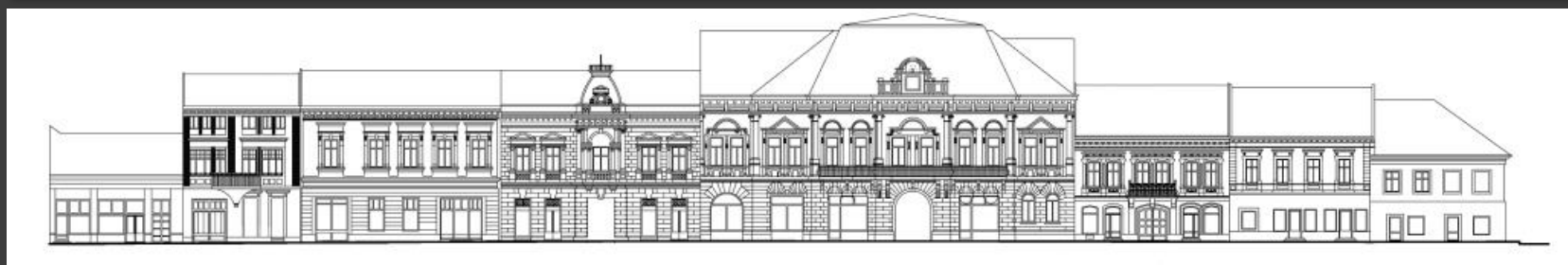
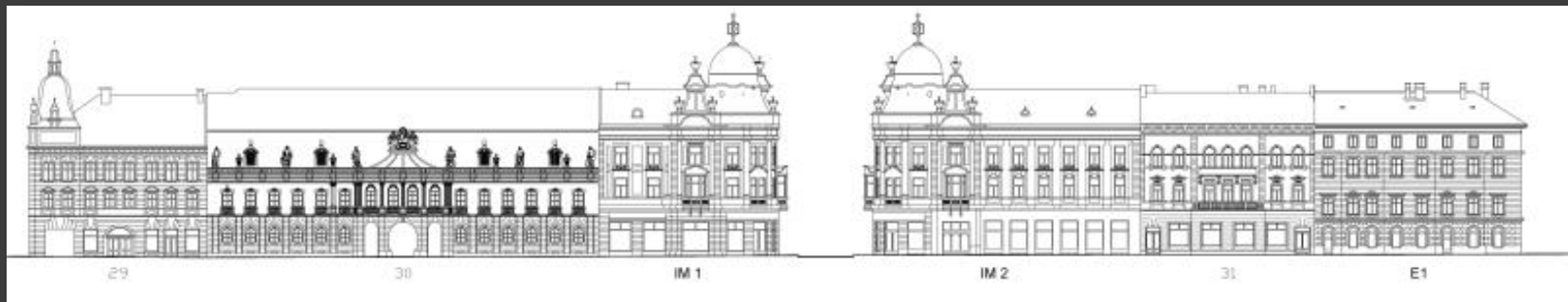
1888

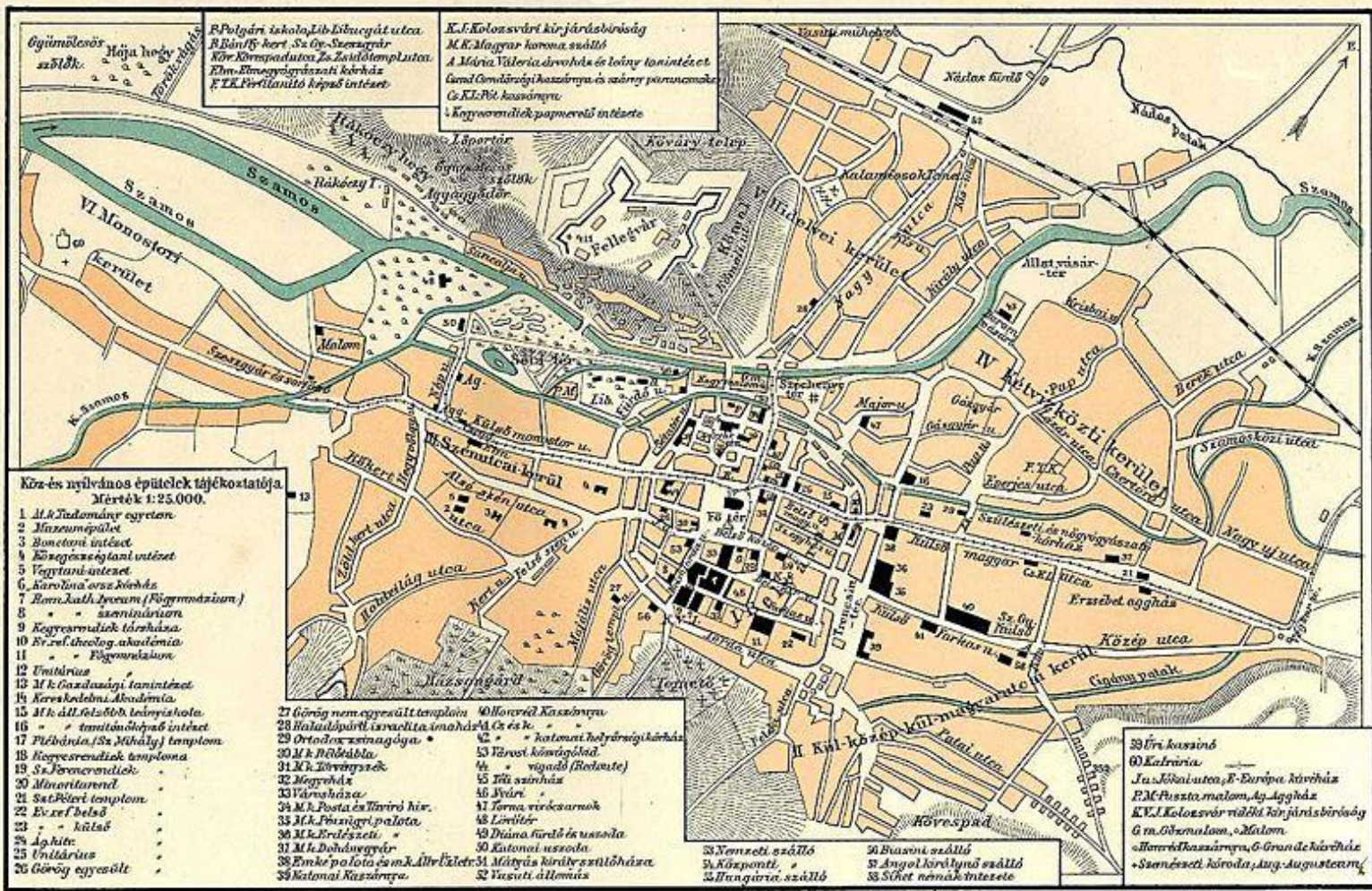

TÖRTÉNETI VÁROSOK MŰEMLÉKI KUTATÁSA

4. KINCSES KOLOZSVÁR

ÉPÜLETEK

CLAUSENBERG CLUJ KOLOZSVAR

1. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
2. Palatul episcopal, construit în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
3. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
4. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
5. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
6. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
7. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
8. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
9. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
10. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
11. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
12. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
13. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
14. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
15. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
16. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
17. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
18. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
19. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
20. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.

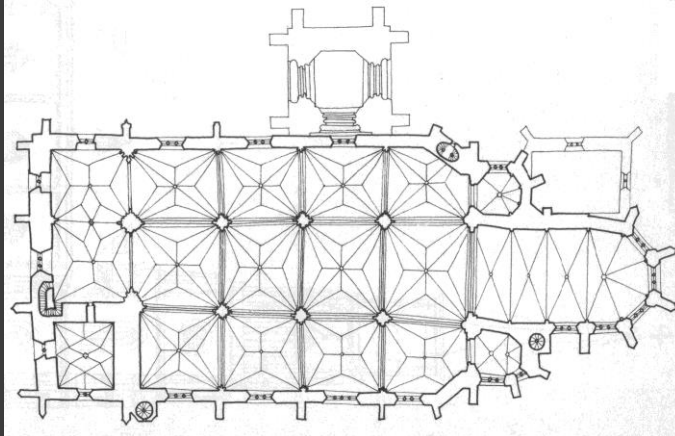
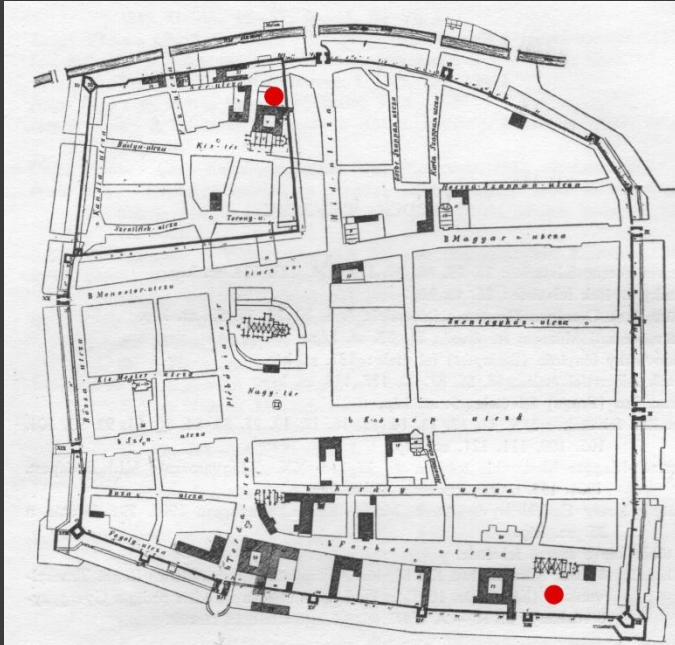
21. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
22. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
23. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
24. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
25. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
26. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
27. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
28. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
29. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
30. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
31. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
32. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
33. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
34. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
35. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
36. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
37. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
38. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
39. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.
40. Biserica ortodoxă din Cluj, construită în 1740 de către episcopul Ștefan Poni.

radu oltean & art historia - copyright

Small text at the bottom of the page, likely a copyright notice or publisher information.

ÉRETT, KATEDRÁLIS HATÁSÚ: KOLOZSVÁR, SZENT MIHÁLY TPL.

(1349-1444)

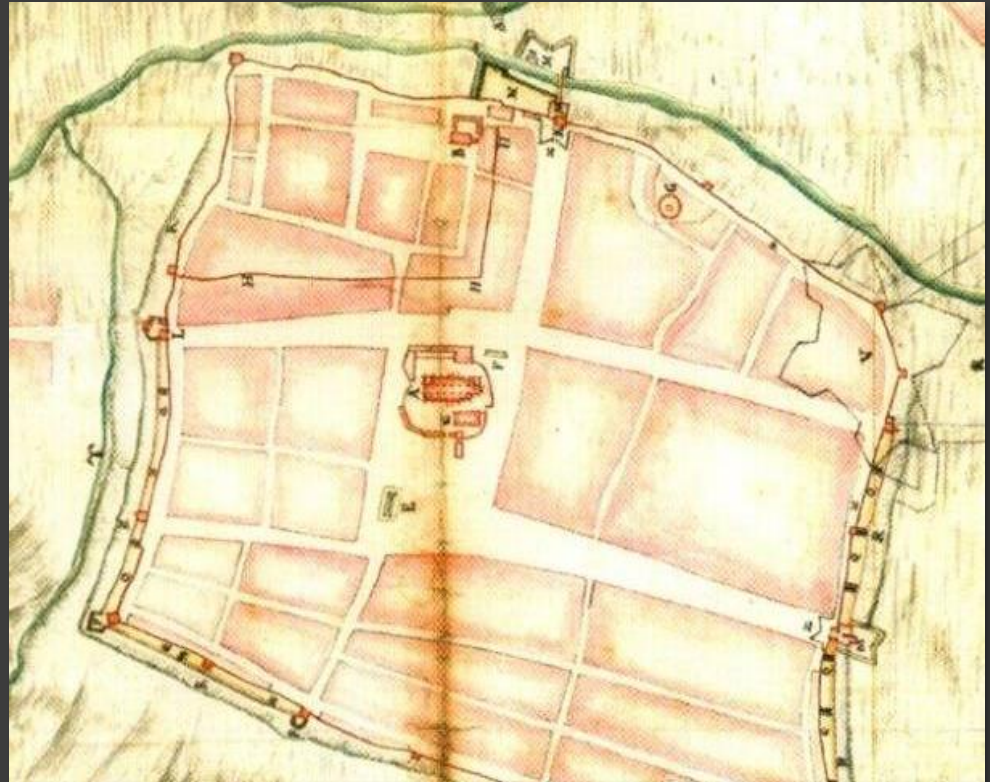
A FŐTÉR TEMPLOMAI

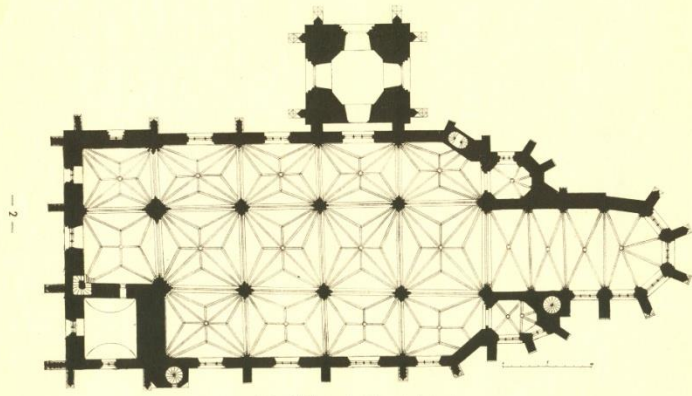
Szent Jakab-kápolna

Feltehetően a Szent Mihály-templom előtt épült román-kori falusi templom a külváros lakóinak
János Zsigmond (1540-1571) csarnok-templommá bővítteti,
befogadóképessége 7-800 fő
Általában itt tartják az országgyűléseket,
illetve ez az abban az évben bírót nem adó közösség temploma
1697: tűzvész megrongálja
1733-1734: lebontják

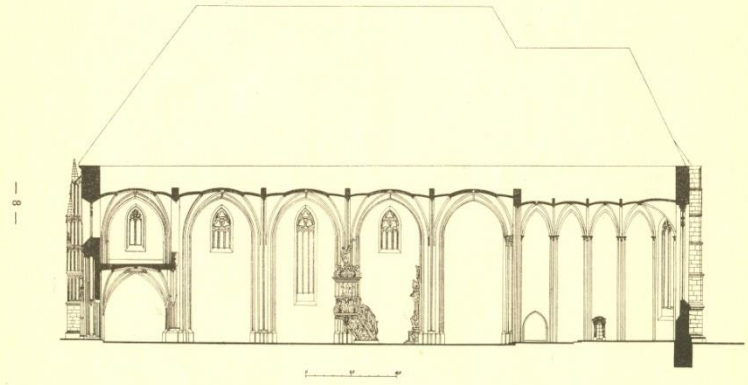
Szent Mihály-templom

Építése 1316 után kezdődik, 1349-ben már javában épül, nyugati kapuja 1419 után készül, tornya még a XVI. század közepén is épül
1545-től a protestánsoké, 1566-1616 között az unitáriusoké
1697: tűzvész → a torony elhamvad
1716: a templom ismét a katolikusoké
1744: új, barokk torony
1763: villámcsapás és földrengés → a tornyot le kell bontani
1837-1859: a mai torony építése

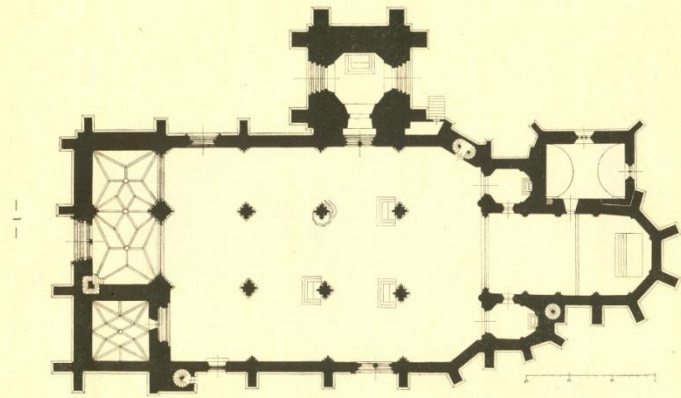

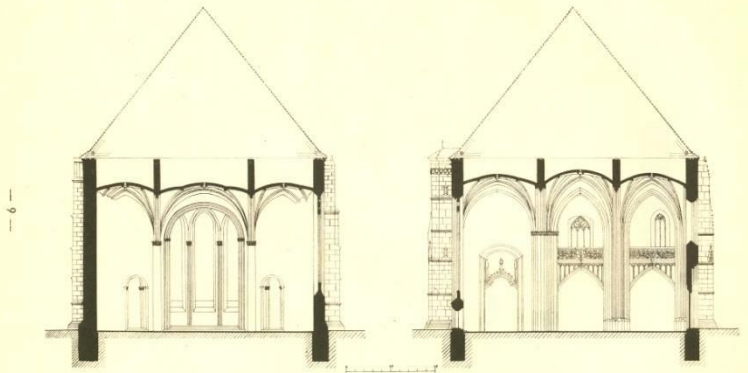
A Szent Mihály templom boltozatának alaprajza.

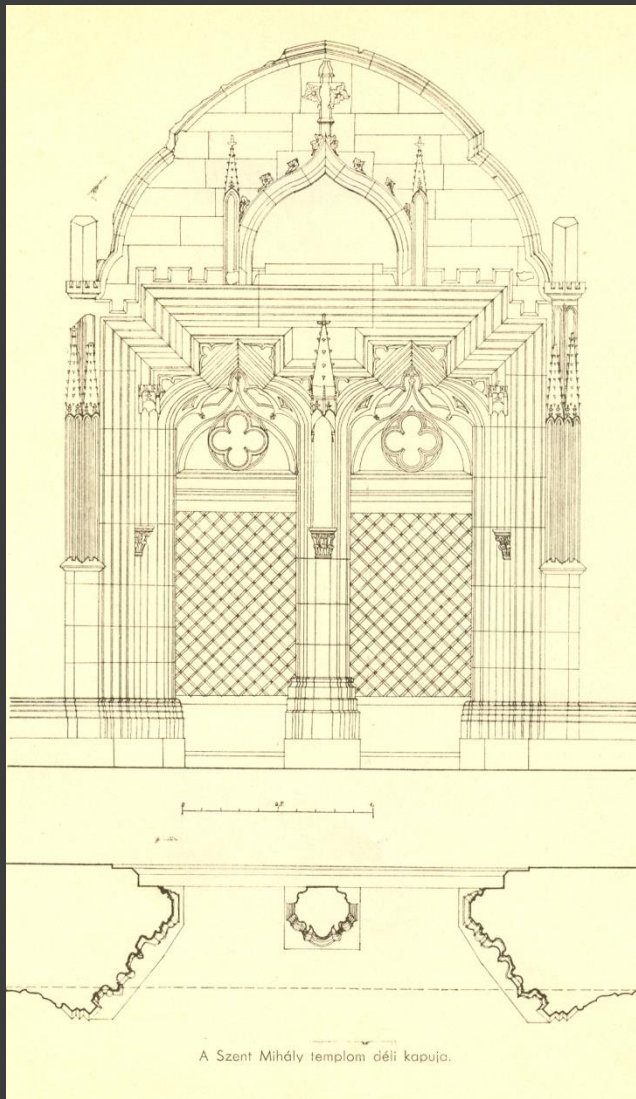
A Szent Mihály templom hosszmetézte.

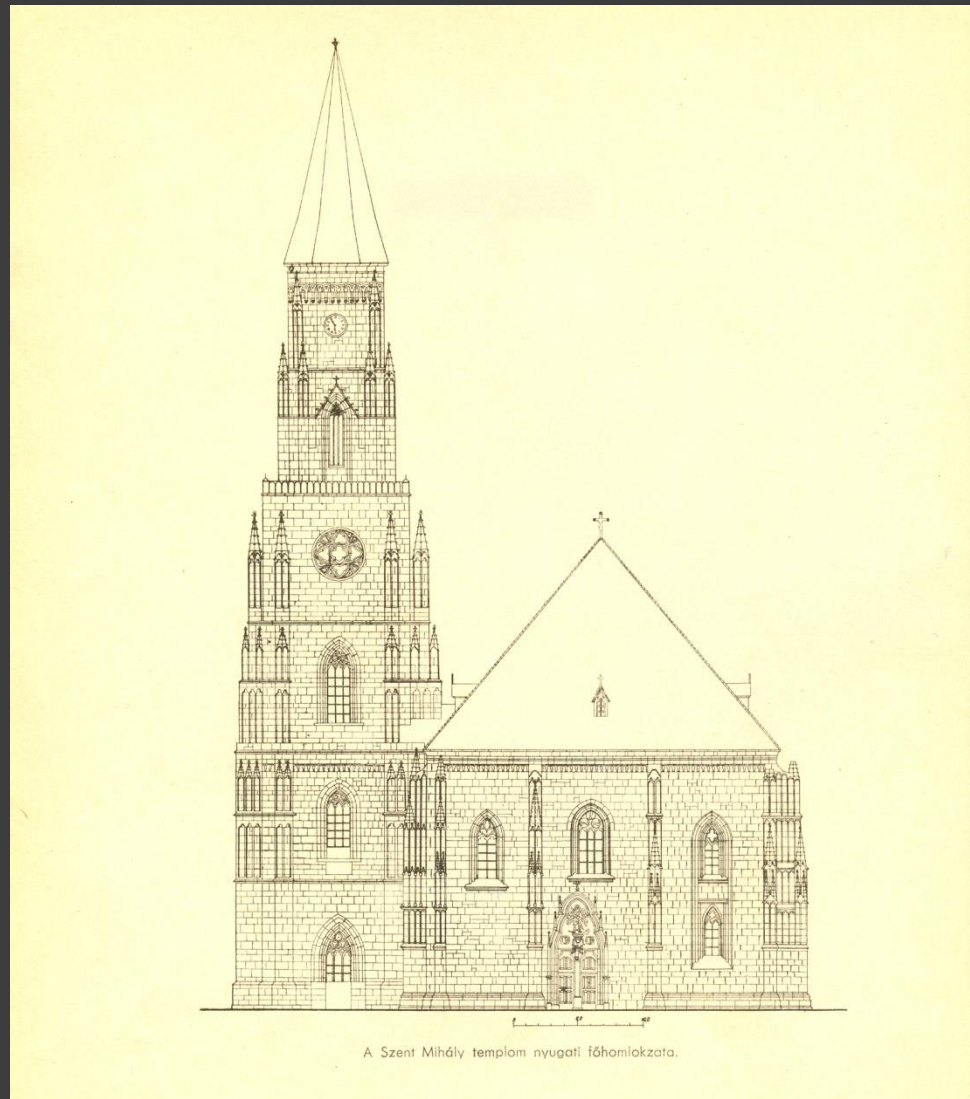
A Szent Mihály templom földszinti alaprajza.

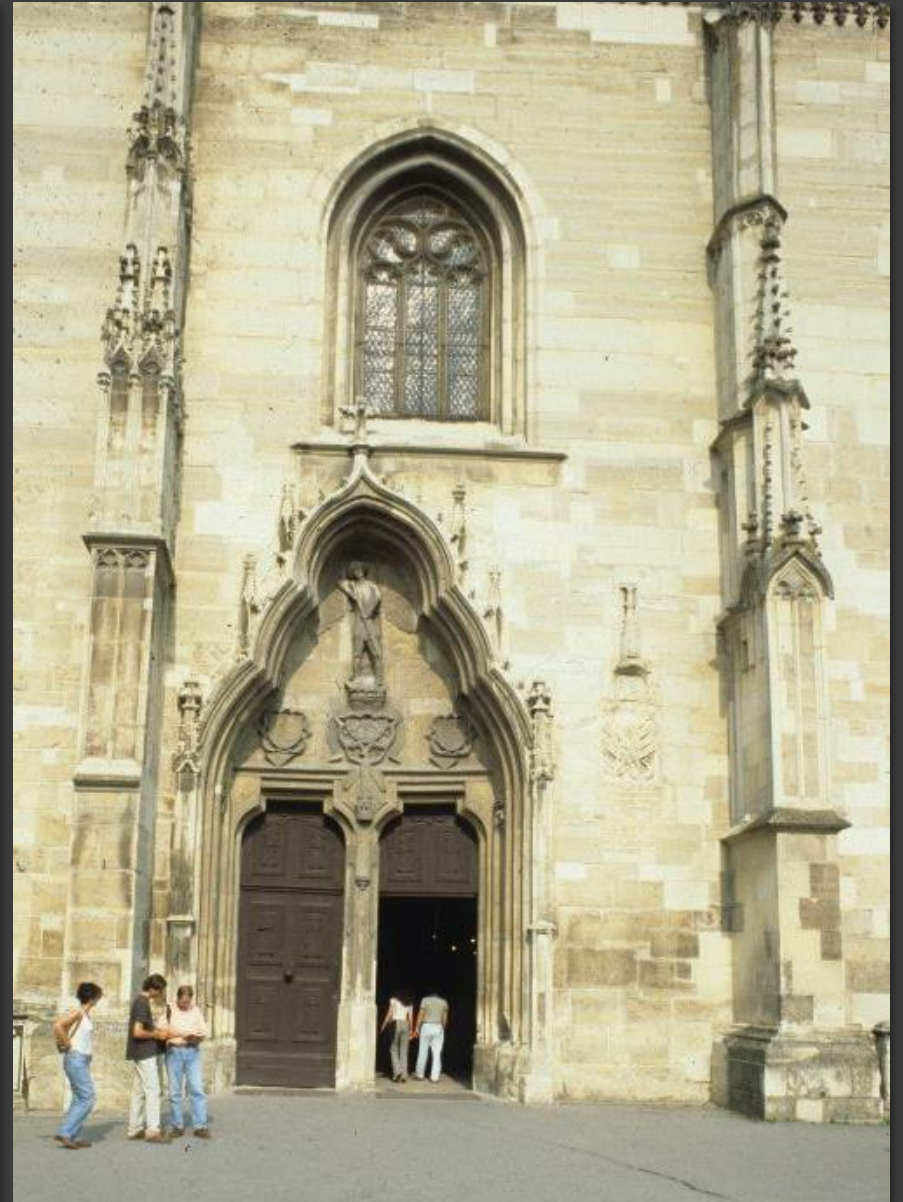
A Szent Mihály templom keresztmetézte a szentély és orgonakarzat felett.

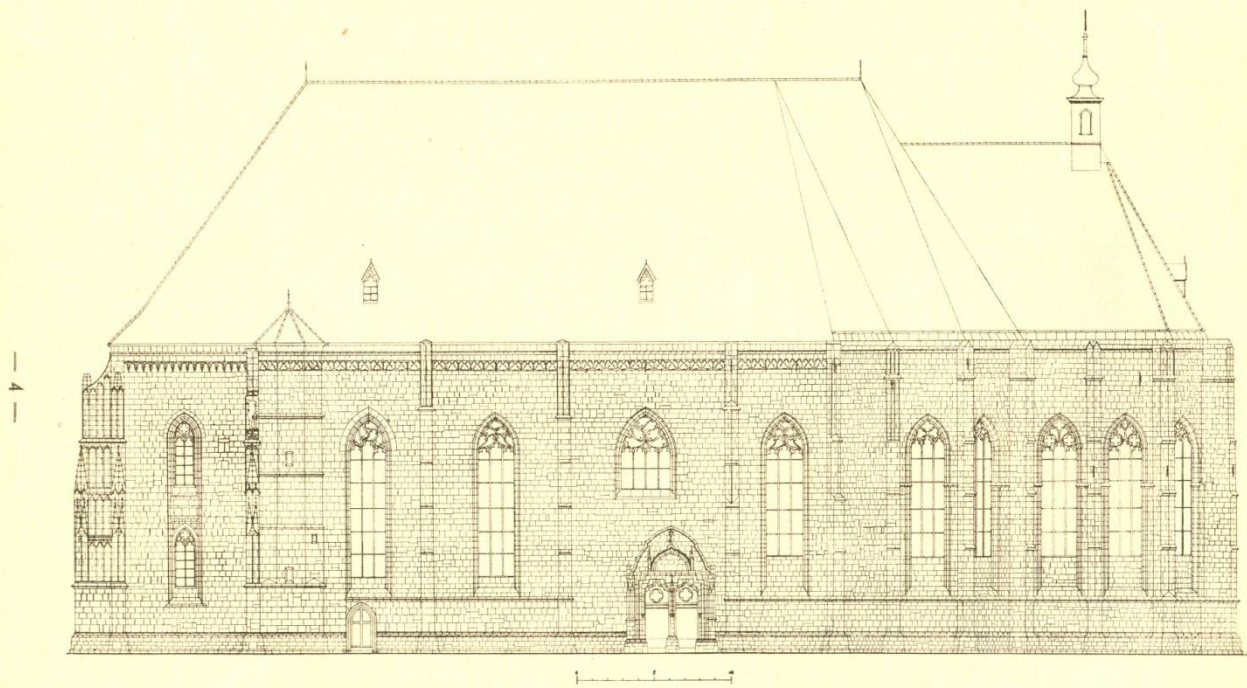

A Szent Mihály templom déli kapuja.

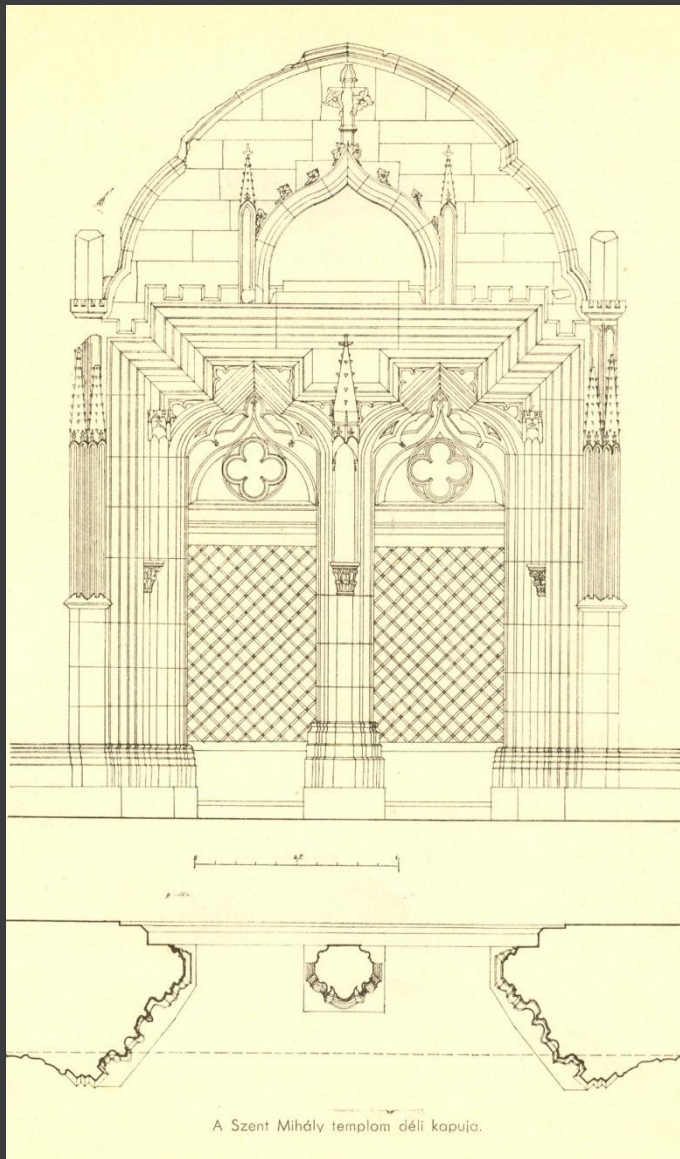

A Szent Mihály templom nyugati főhomlokzata.

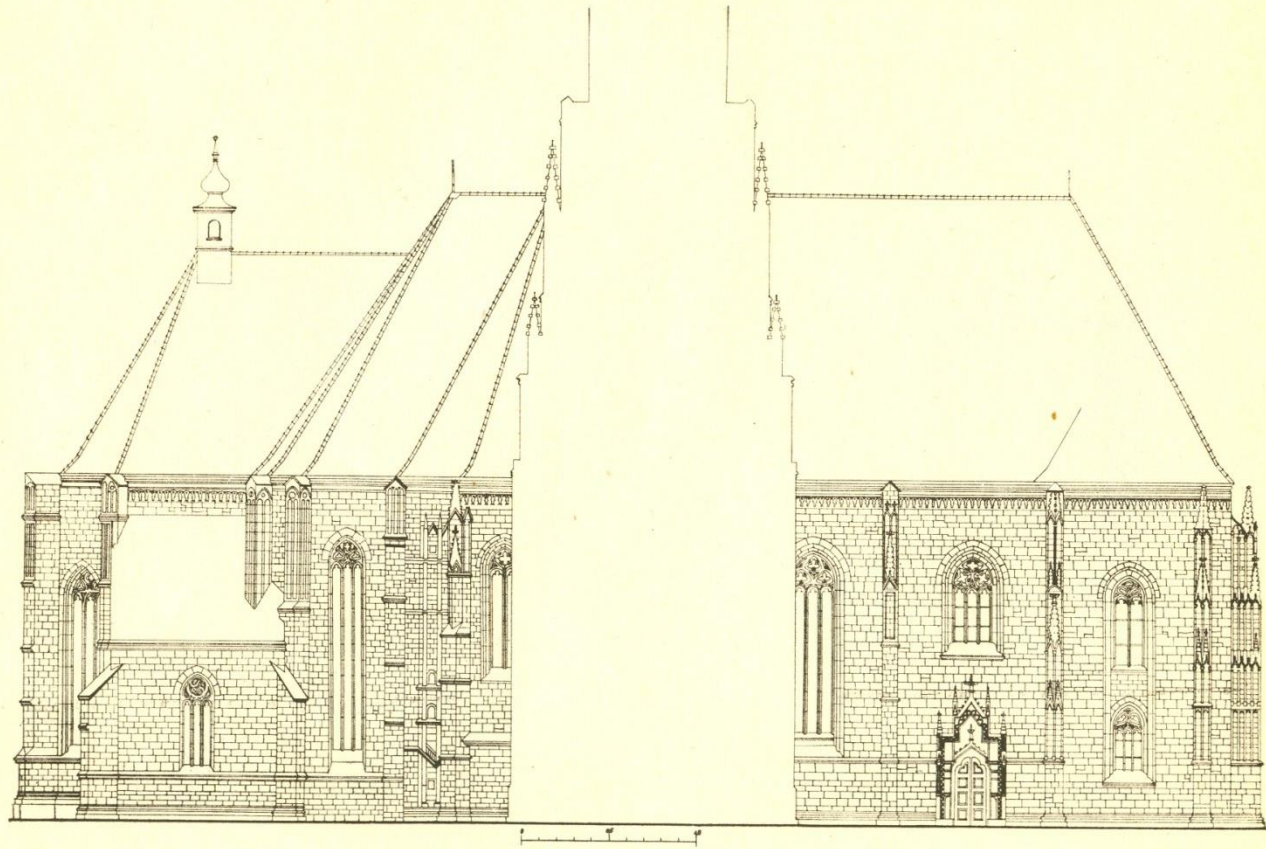

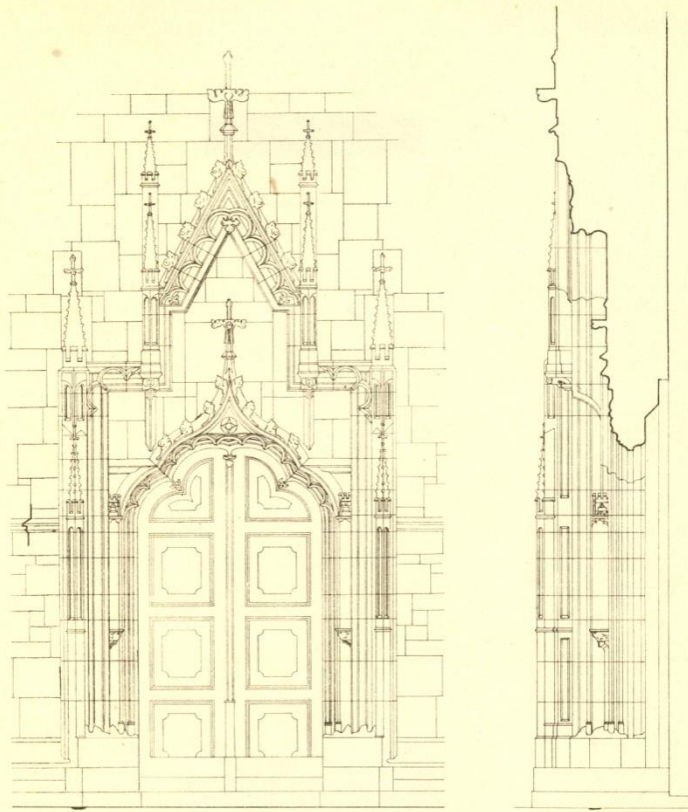
A Szent Mihály templom déli homlokzata.

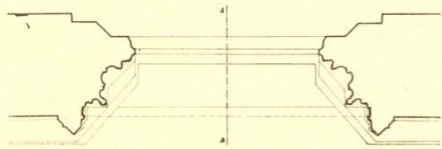

A Szent Mihály templom északi homlokzata.

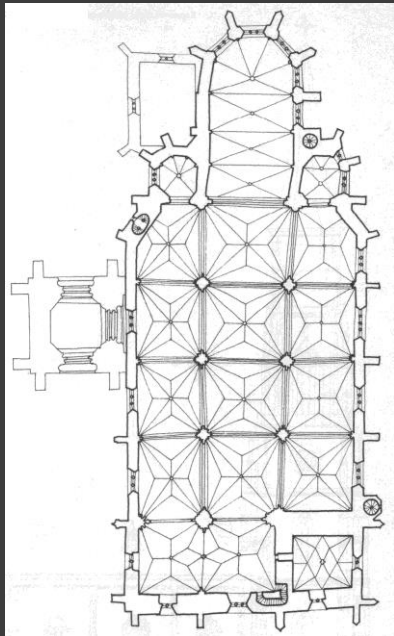

0 0,5 1 1,5 2

A Szent Mihály templom északi kopuja.

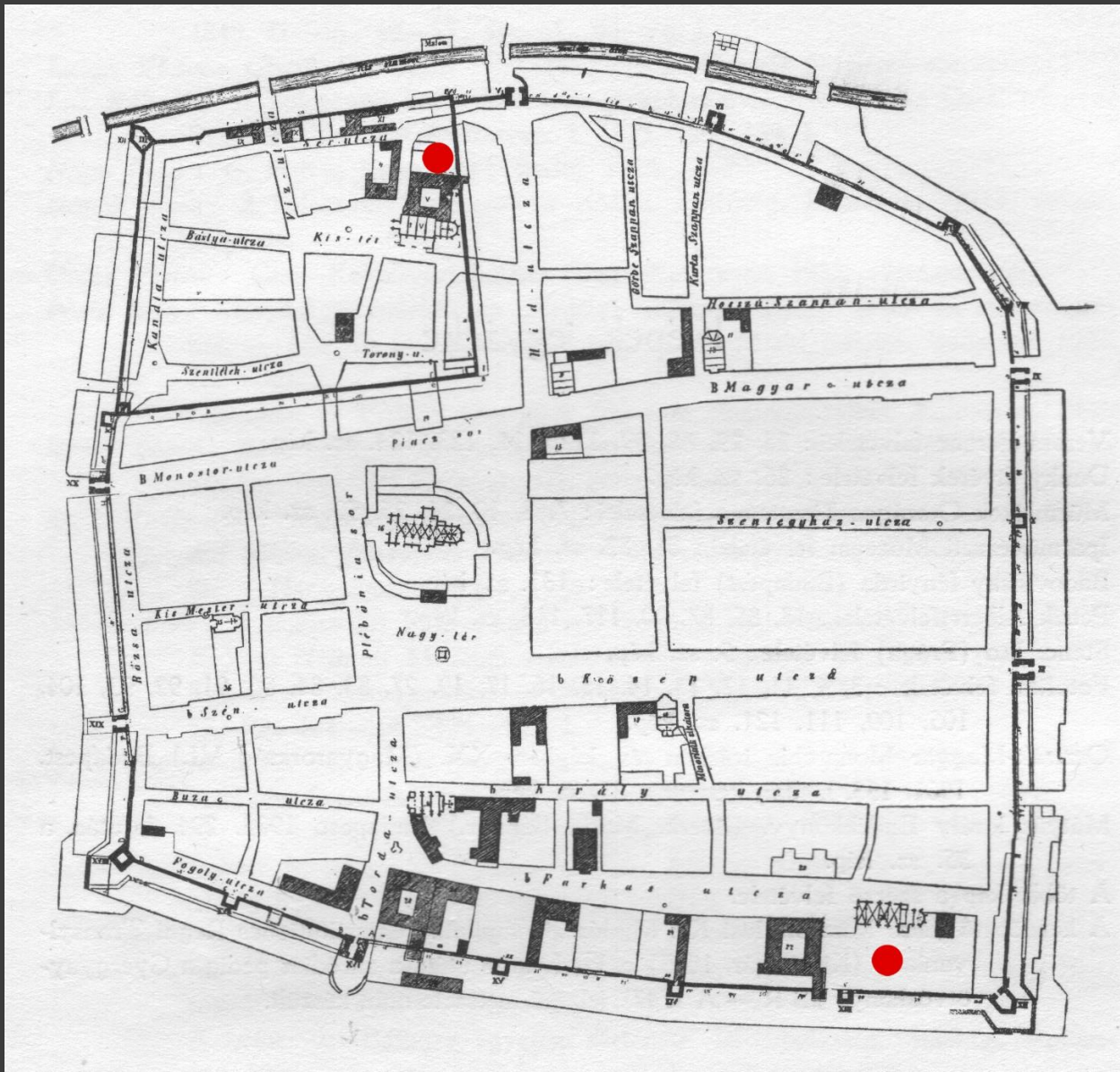

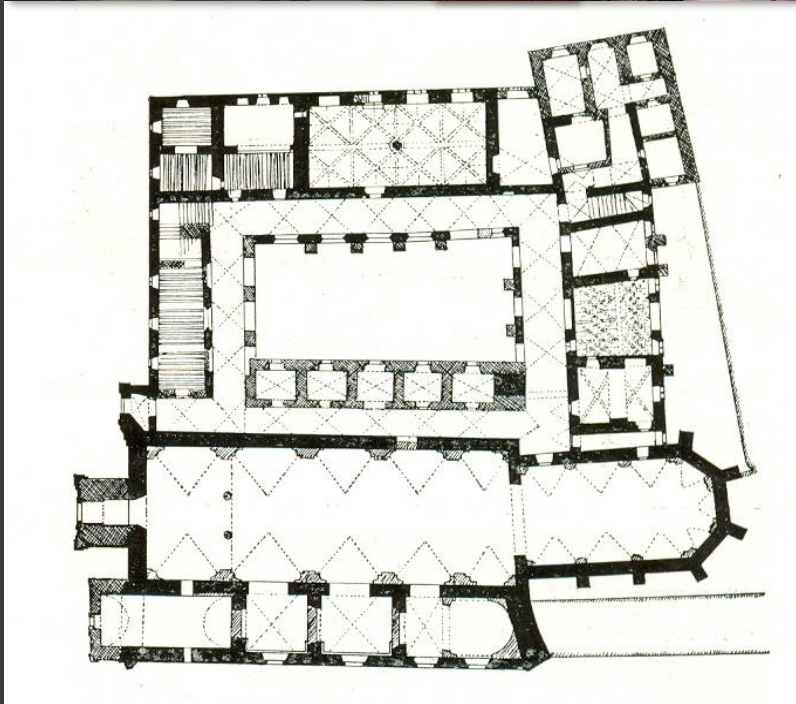

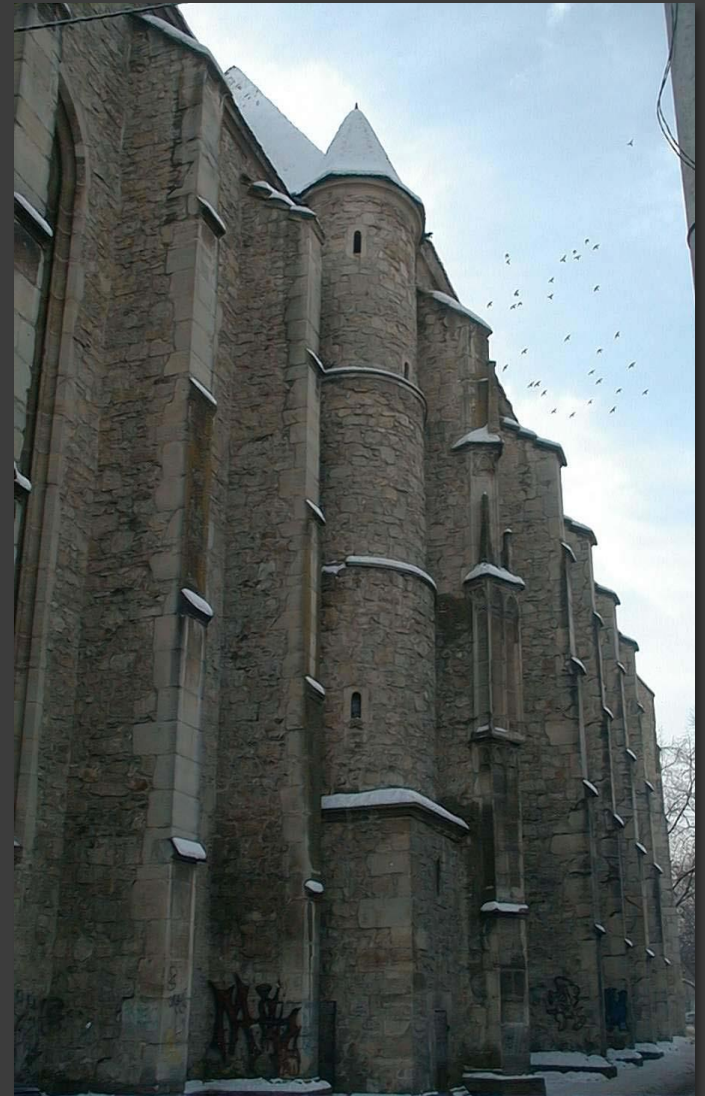
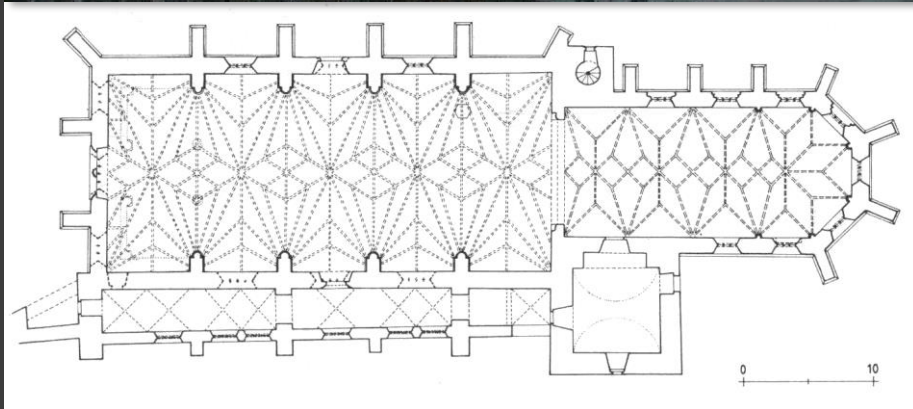
DOMINIKÁNUS-KOLOSTOR

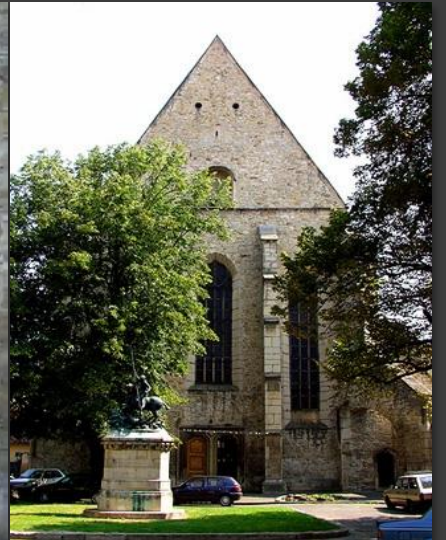
A város első temploma helyén a tatárjárást követően épült ciszterci típusú plébániatemplomot 1390 táján vették át a szerzetesek. Gótikus átépítése 1442-ben kezdődött. Később a rendházban református iskola működött, 1693-tól jezsuiták, 1725-től ferencesek vették birtokukba. 1728-1745: barokk átépítés

FERENCES TEMPLOM

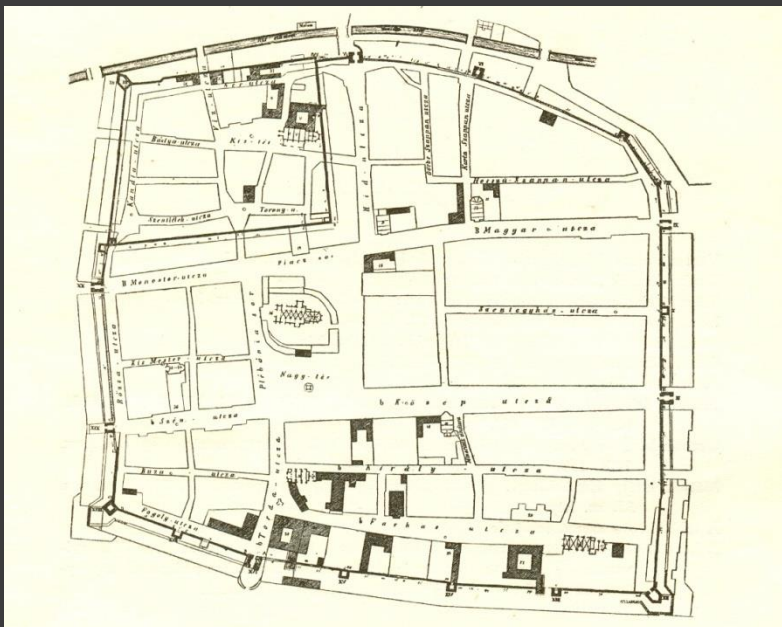
1486: a város telket ad a ferenceseknek Mátyás és Báthori István erdélyi vajda akaratából. 1490: Mátyás ideküldi János mestert. Az építkezés királyi pénzen folyik, a templom 1516-ra készül el. 1536-ban elűzik őket, 1580-88 közt a jezsuitáké, majd 1622-től református templom. 1638-tól teljes felújítás, a hosszáz boltozásához Kurlandból hívnak mestert, sikertelen toronyépítés.

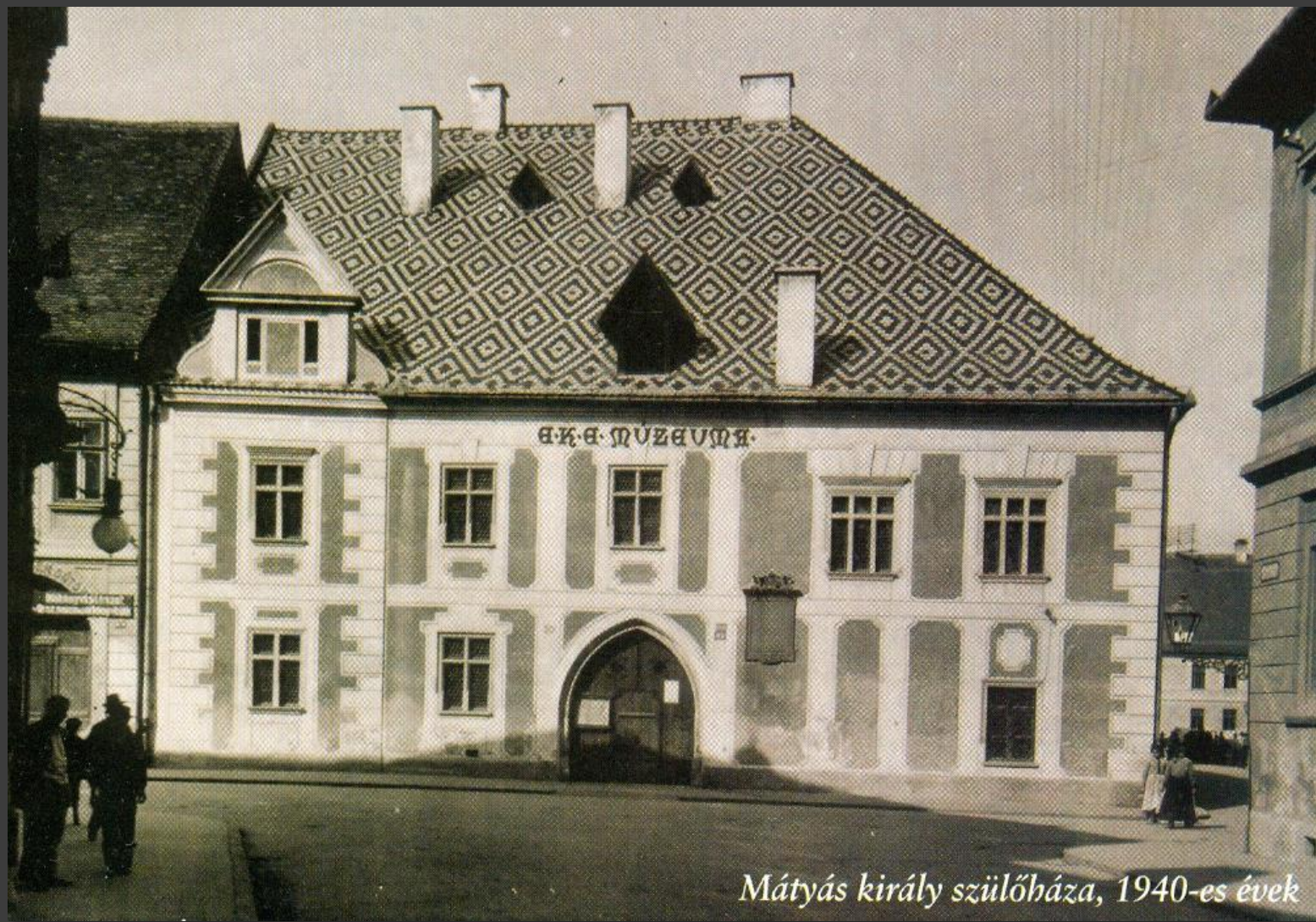

MÁTYÁS KIRÁLY SZÜLŐHÁZA két vagy három telek összevonásával keletkezett, 1443. március 27-én még csak a középső rész állt, a többi egy évszázaddal későbbi (1578). Tulajdonosa Méhfi Jakab, majd Kolb István. A házat Mátyás minden adó alól mentesítette. 1740-től városi tulajdon, 1877: emléktábla, 1896: restaurálás, 1940-es évek: újabb restaurálás (Kós K.)

Mátyás király szülőháza, 1900-as évek

Mátyás király szülőháza, 1940-es évek

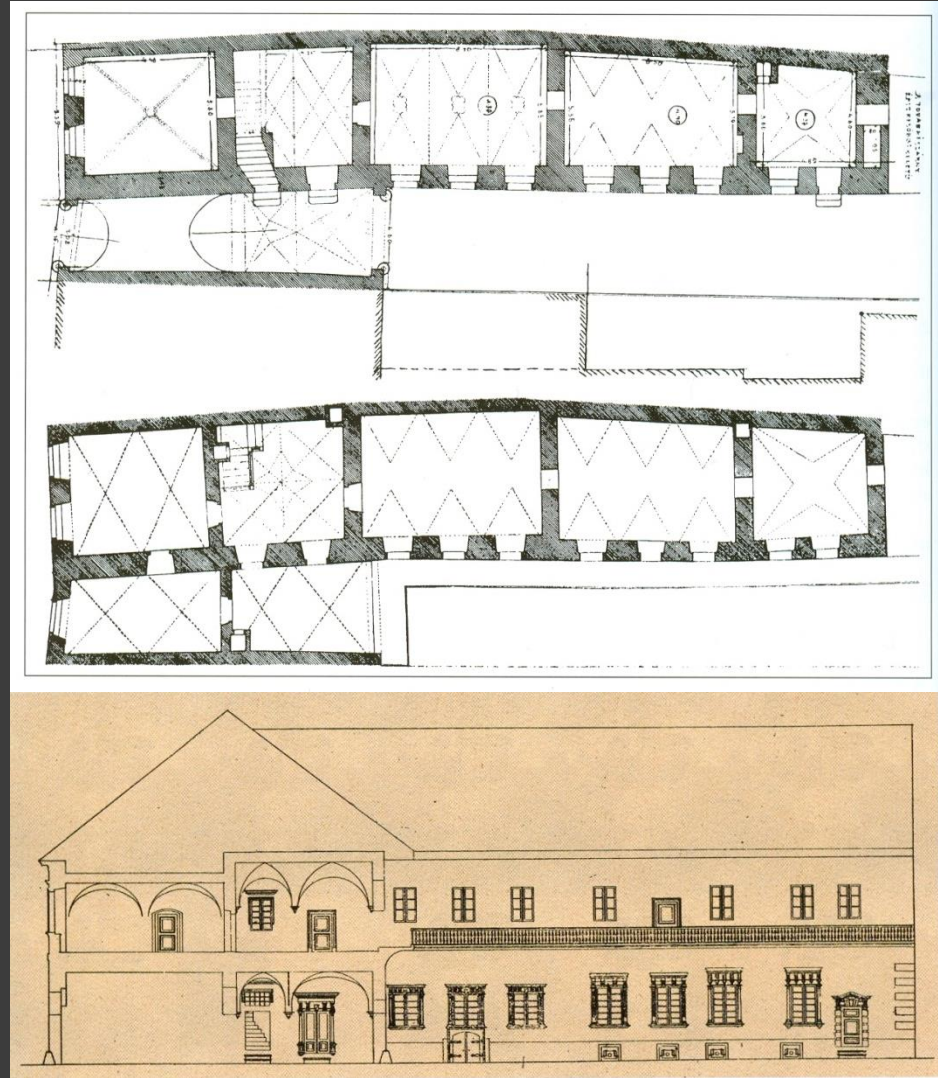
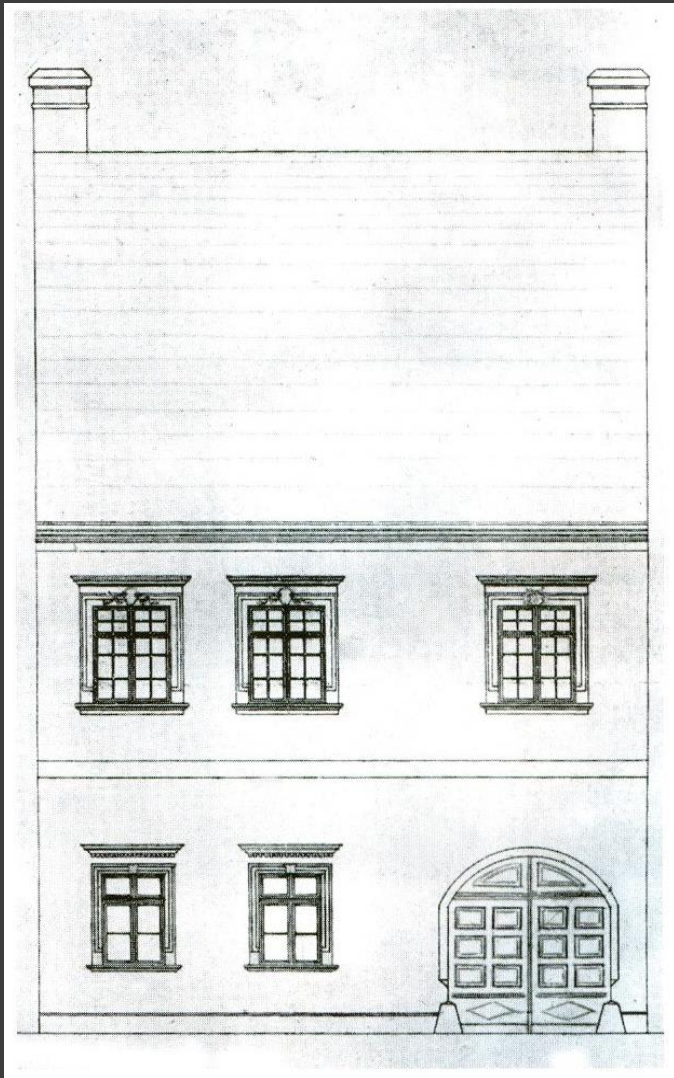

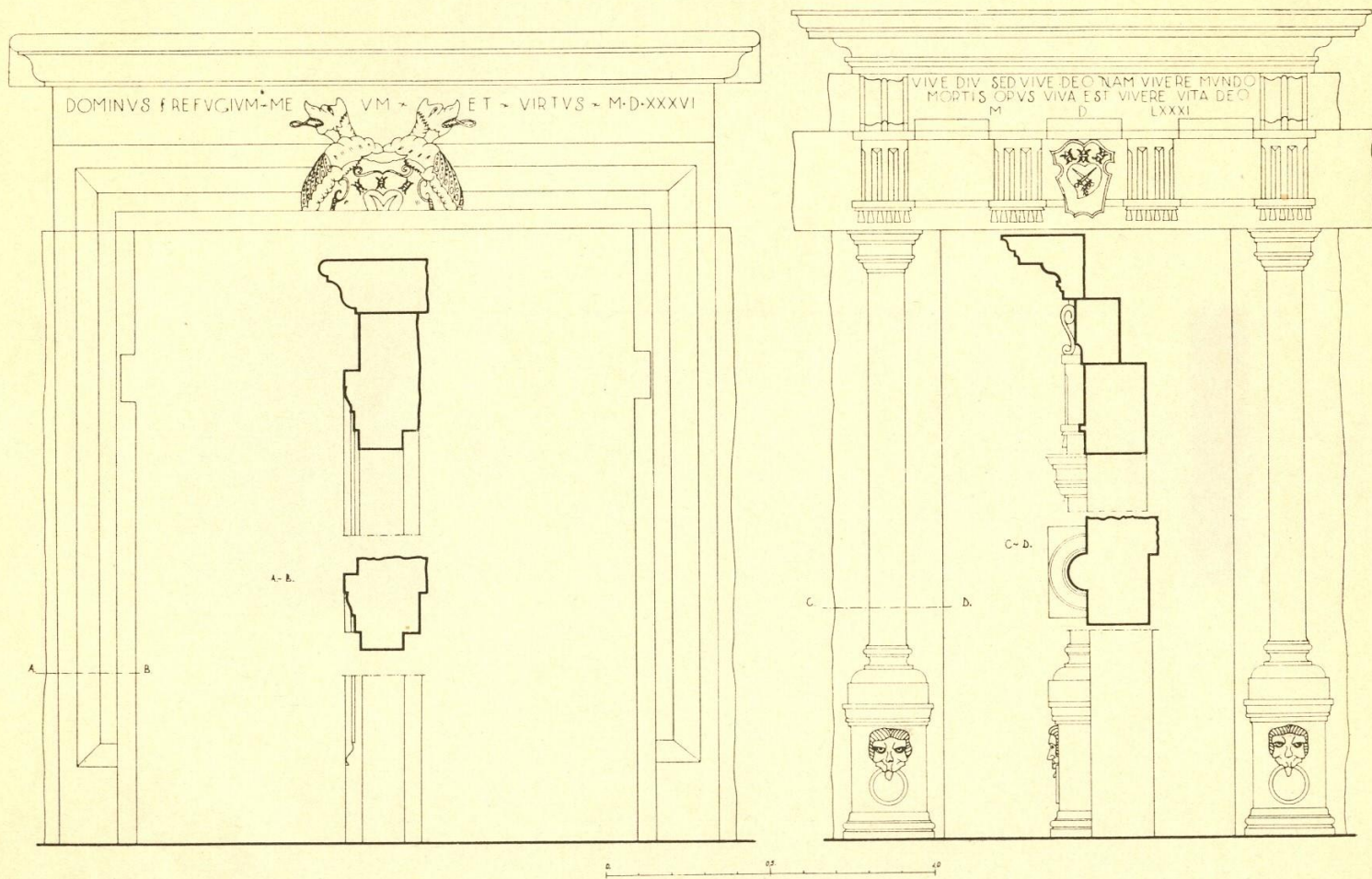

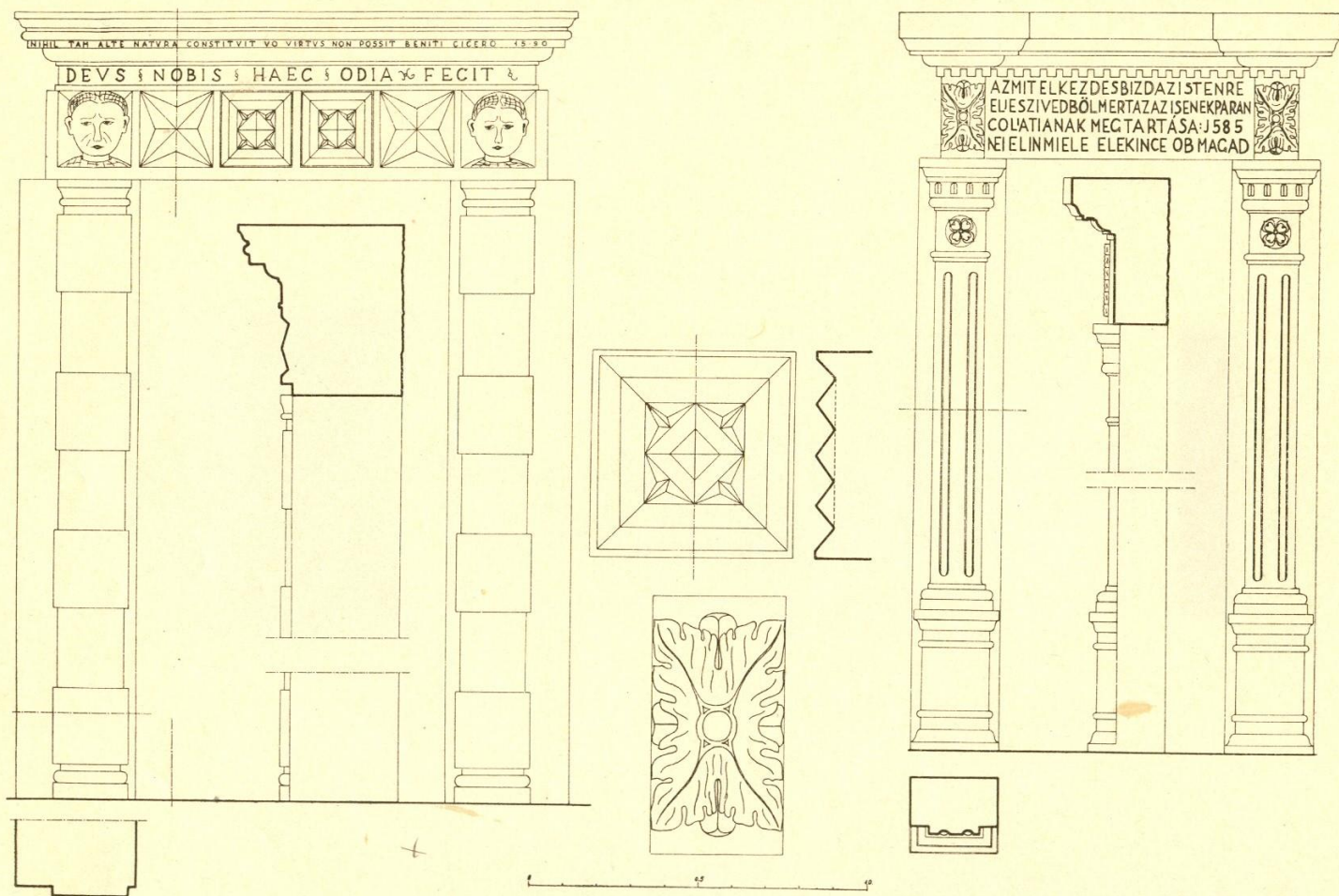

1. Wolphard Adorján (plébános, 1491-1544) 1534-1541: utcai traktus, kapualj első szakasz, emelet utcai első három helyiség
2. Wolphard István (főbíró, †1586): udvari szárny boltozása, emeletének kiépítése, emelet utcai traktusának bővítése
3. Kakas István (1560-1603): építkezés befejezése, zodiákus terem
4. Szathmári Elek a szomszédos Bogner-házzal összevonta és megépítette a mai kétemeletes házat az Erdélyi Bank részére

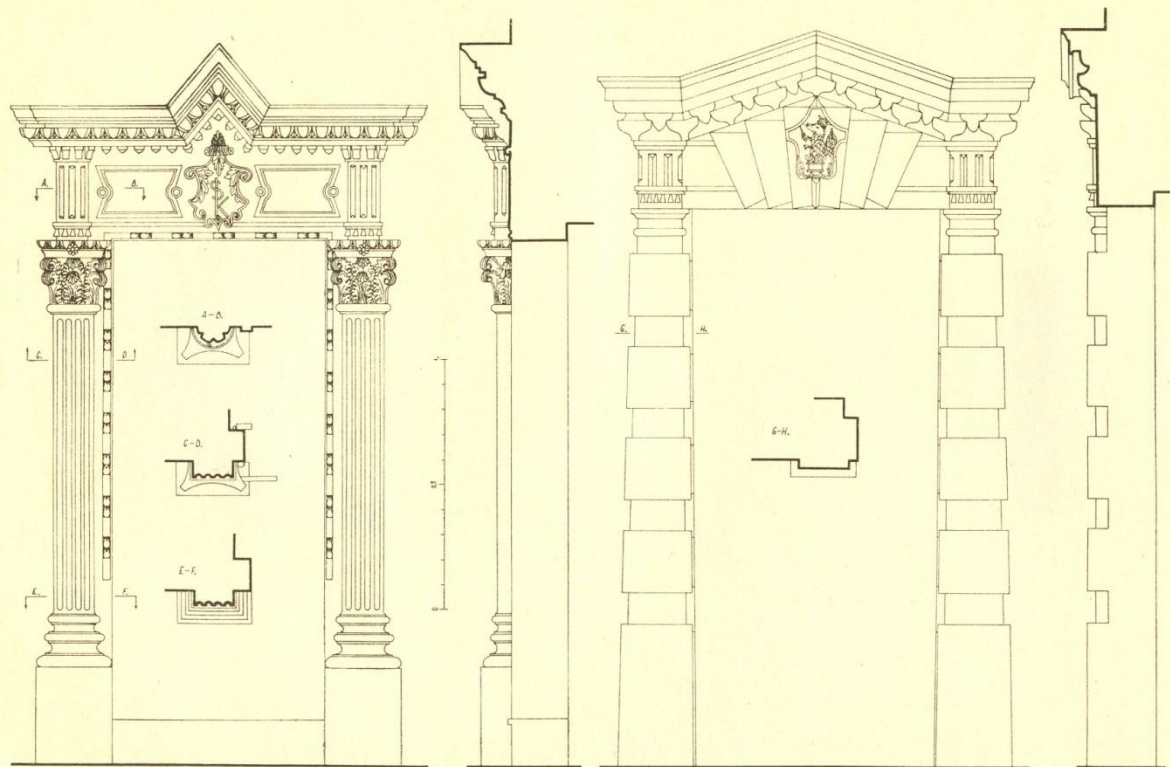

Reneszánsz ajtókeretek (1536, 1581.) a Wolphard—Kakas-házból. (Erdélyi Nemzeti Múzeum).

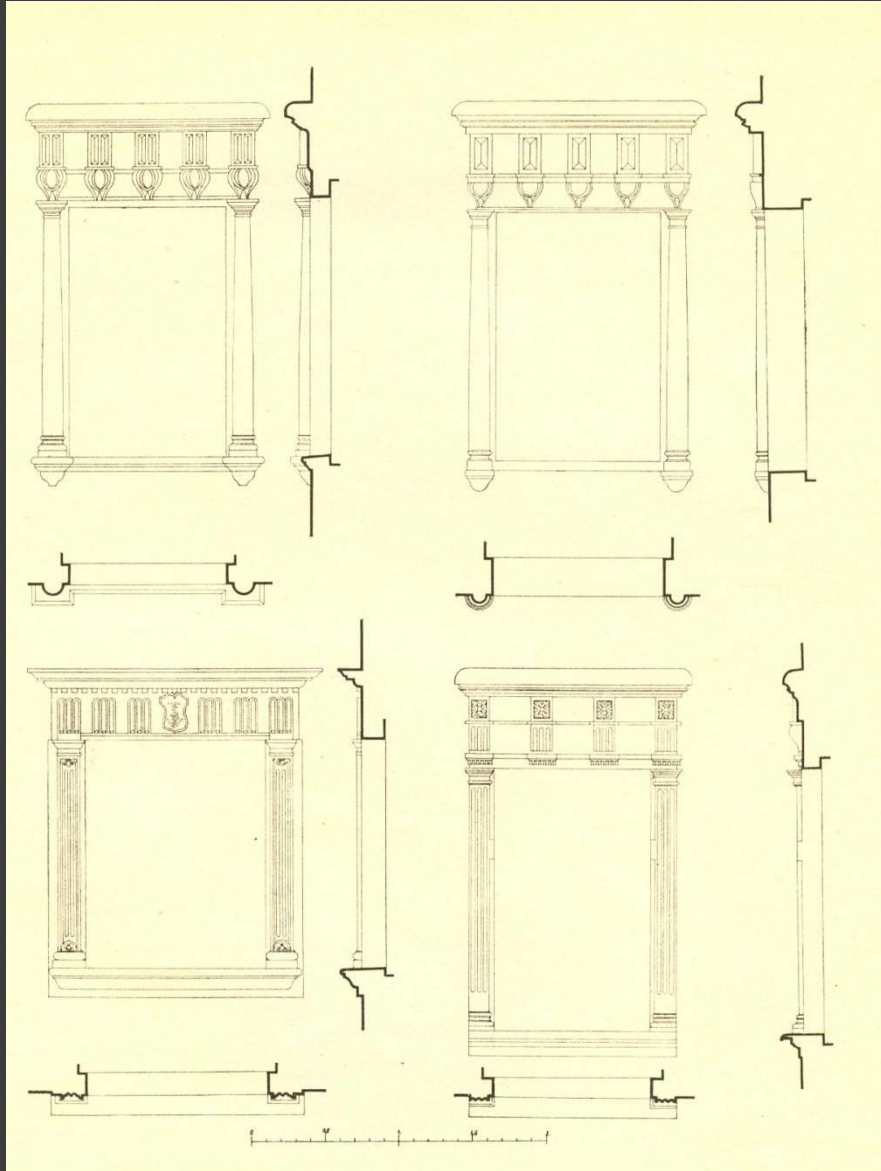

Reneszánsz ajtókeretek: 1. A Wolphard—Kakas-házból. (Erdélyi Nemzeti Múzeum).
 2. Feliratos szemöldökkel 1585-ből a Belmonostor-utcából. (Erdélyi Nemzeti Múzeum).

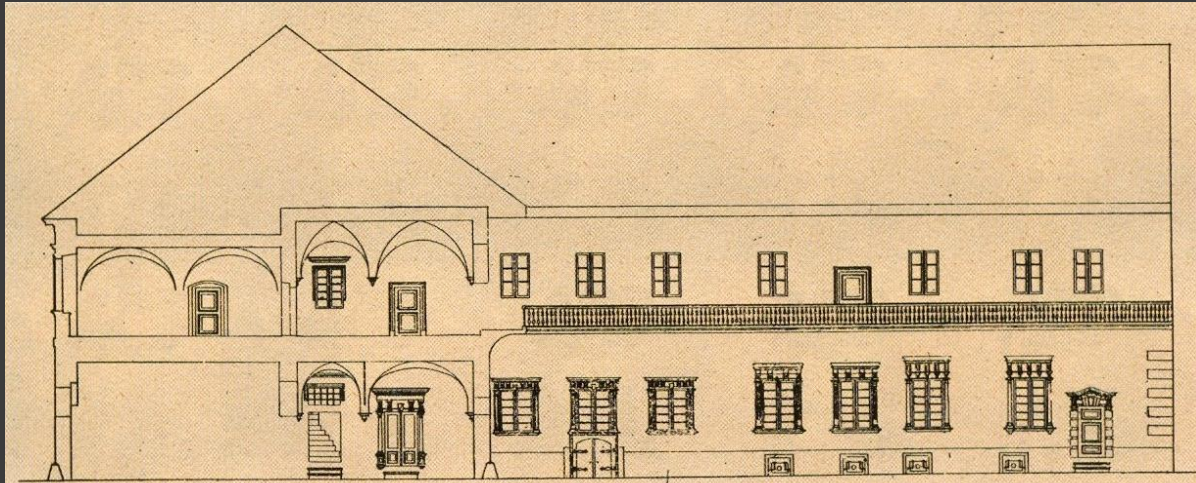

Két reneszánsz ajtókeret a Mátyás király-tér 33. sz. (egykori Woiphard—Kakas) ház udvaráról. (Diószegi István műhelyéből?)

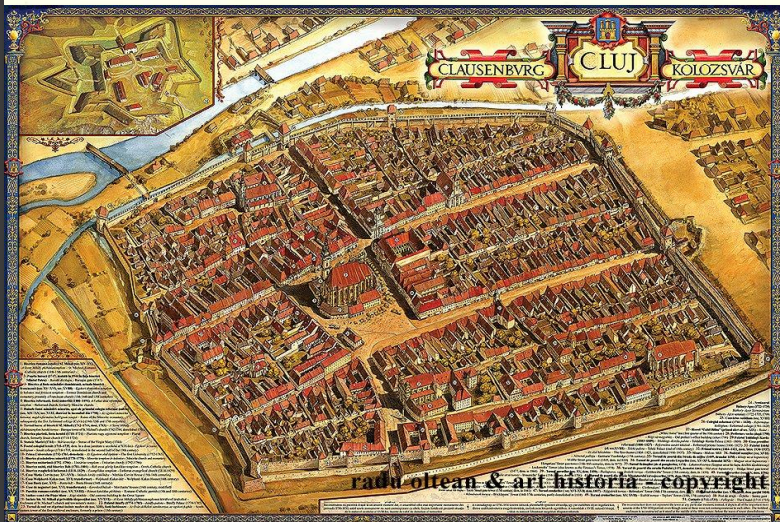
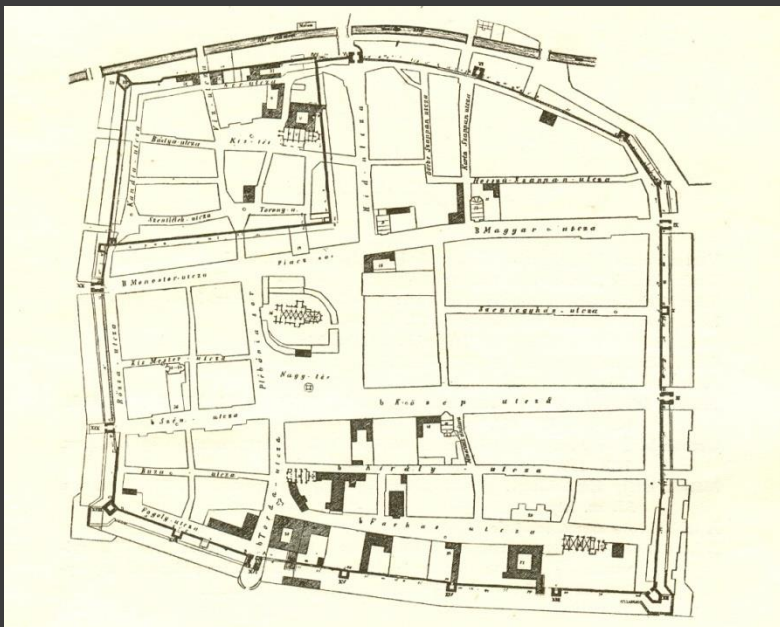

KOLOZSVÁR VÉDMŰVEI

Neve	Épült	Lebontották	Védelmező cég
1. Hídkapu-bástya	1477	1868	lakatos
2. Szappany utcai kis kapu (Tűzoltó torony)	1574	Ma is áll	lakács
3. Olaszfokos bástya	?	1817	szappanos, kupás, üstgyártó, később nemezgyártó, kerekes
4. Kerek vagy Kiskerek bástya	1603	1817 körül	mészáros
5. Magyar kapu	XV. sz.	1872	kádár
6. Fazekasok bástyája	1644-ben említik	1838 körül	fazekas
7. Középkapu	1448	1850	mészáros
8. Bethlen- / Szabók bástyája	1475-ben már említik	Ma is áll	szabó
9. Tímárok bástyája	?	1811	tímár
10. Kőművesek bástyája	1644-ben említik	1810-ben részben	kőműves
11. Szijgyártók bástyája	1644-ben említik először	1817	szijgyártó
12. Torda-kapu	XV. sz.	1841 körül	késcsináló
13. Posztócsinálók bástyája	XVI. sz.	-	posztócsináló
14. Asztalosok bástyája	1644-ben lőport tárolnak benne	1880 körül	asztalos
15. Varga- vagy Bogdánfy bástya	?	-	varga
16. Szén utcai kapu: Csizmadiak bástyája	?	1831	csizmadia
17. Monostor-kapu	1476	1843	szűcs
18. Kandia utcai bástya	?	1796 körül	kovács
19. Puskaporos bástya Aranyműves- vagy ötvös torony	?	1859	ötvös
20. Óvári vagy Víz-kapu	1567-ben már említik	1700-1715	ötvös

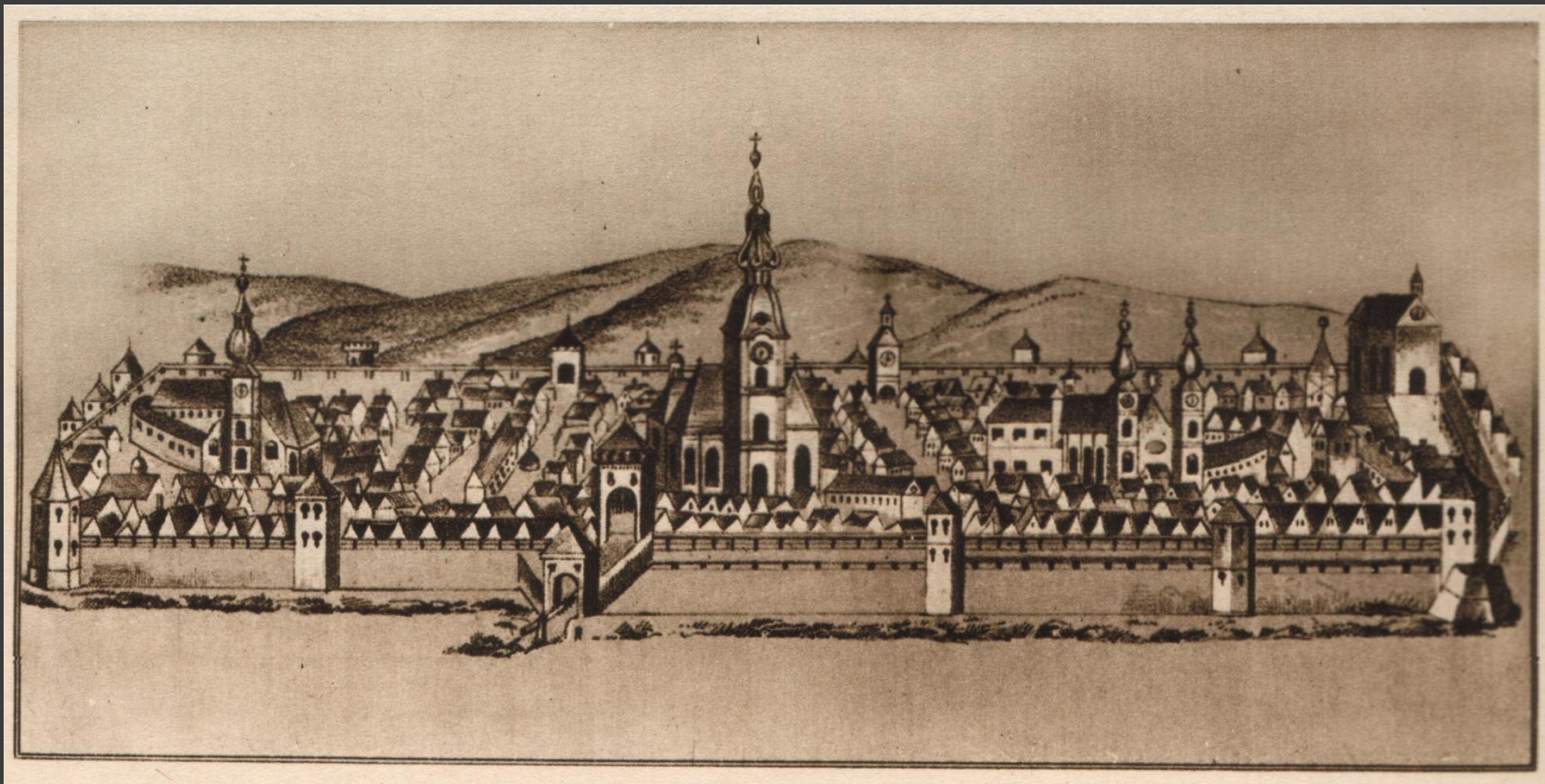

KOLOZSVÁRI LÁTKÉPEK

A város észak felől, a fellegvárból nézve – előtérben a Híd-kapu tornya (Hufnagel metszete, 1617 e.)

KOLOZSVÁRI LÁTKÉPEK

A város észak felől nézve – előtérben a Híd-kapu tornya (Szakál János képe, 1759)

KOLOZSVÁRI LÁTKÉPEK

A város északnyugat felől nézve (Békésy Károly, XVIII. szd.)

KOLOZSVAR VÁROS BASTYAINAK VÁRFAL LÖKESÉINEK
 ÖSSZEHASONLÍTÓ VÁZLAT-RAJZALAZ 1884. ÉVI
 FELVÉTELEK ALAPJÁN.

A HÍDVEZÉK BASTYA
 KAPU

ALÓVÁRI-SZÉKES

A BETHLEN BASTYA

HAGYAR KAPU BASTYA

A RÓFFA BASTYA

A KÖLSEI KAPU BASTYA

AZ ALAPFAJZOK SOROSATA

VÁRARKA KÜLSŐ HÍLSÓVÁRIAL NYÚJTOZÉSDÉL

VÁRARKA TÖRŐLY
 ÚYCEAI BASTYÁK RÉGIÉJE

A. U. L.

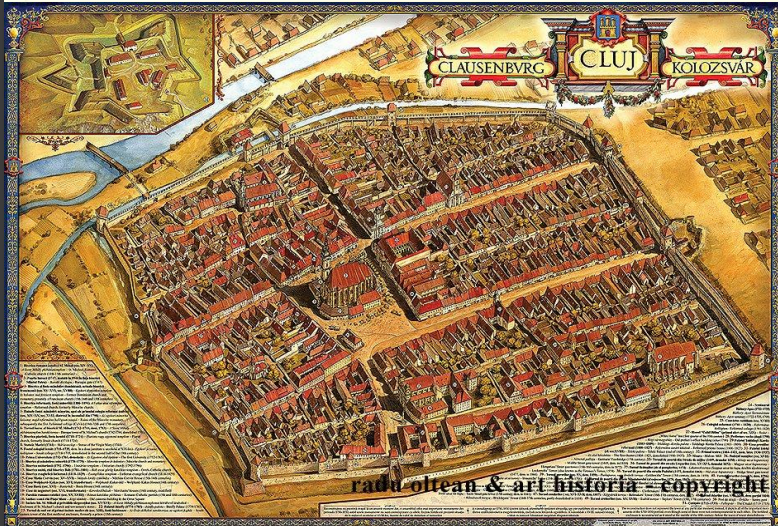
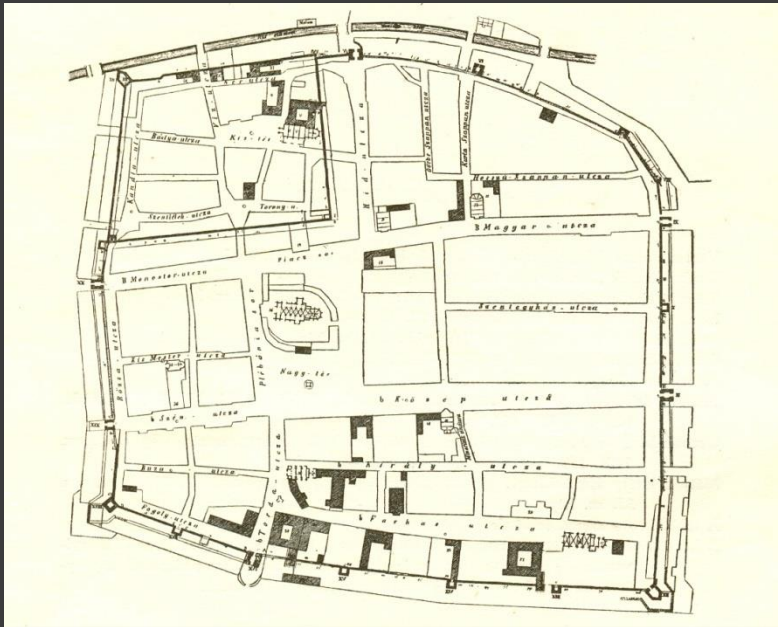
A HÁZKÖZÖM HELL VÁRFAL HULL
 PÁKEI LAJOS
 GÉP. ÉPÍTŐMÉRNÖK
 KOLOZSVÁRT

Pákei Lajos

A várfal és bastya rajza a 1884. évi felvétel alapján készült. A-B lökések a Bethlen vártól. A várfal és bastya rajza a 1884. évi felvétel alapján készült.

KOLOZSVÁR FŐKAPUJA – A KÖZÉPKAPU (MÉSZÁROSOK TORNYA)

1449 (Ladislai Regis)-1850 – a fényképeken látó évszámok tévesek, a Magyar-kapura vonatkozhatnak

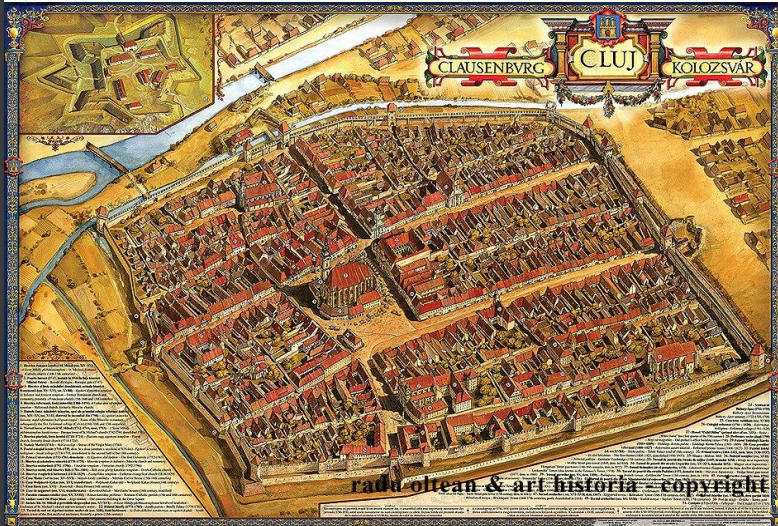
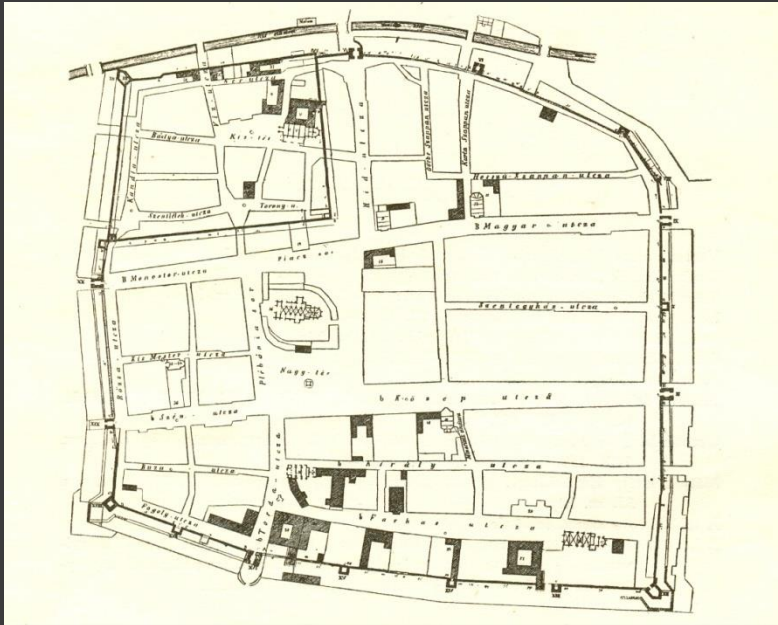

radu oltean & art historia - copyright

HÍDKAPU-TORNYA

1477-1868, a lakatos céh őrizte

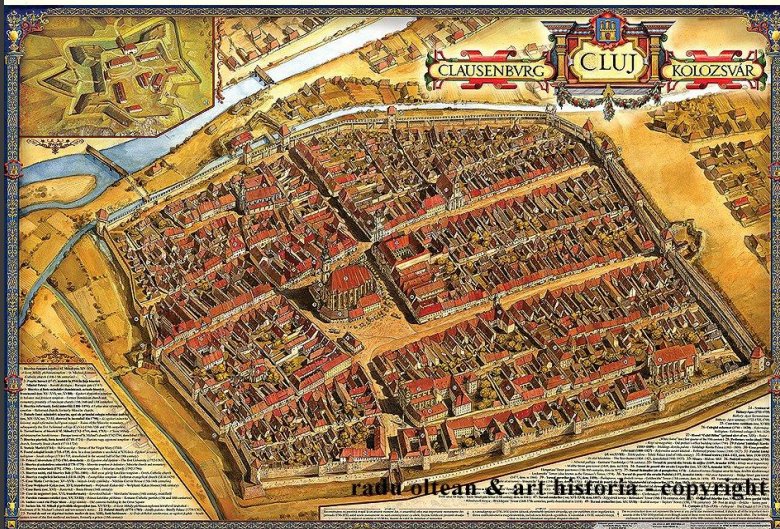
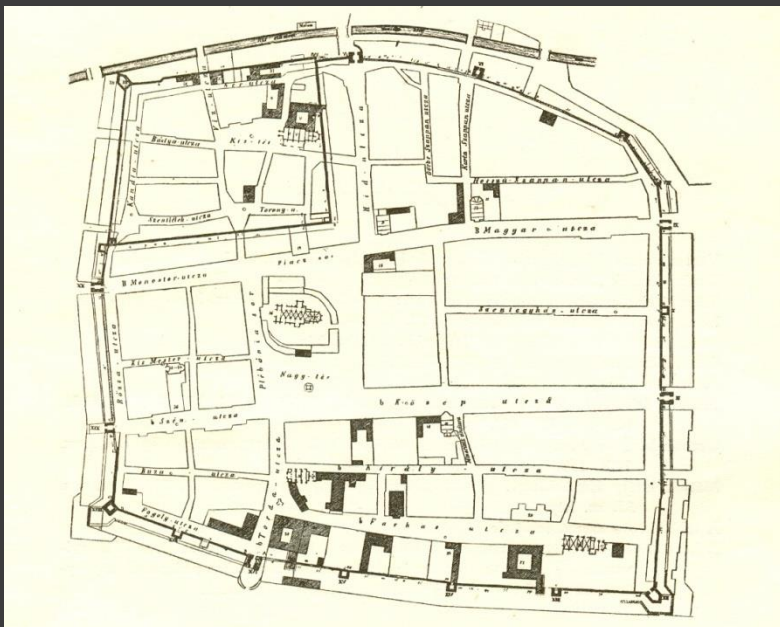
MAGYAR KAPU (KÁDÁROK BÁSTYÁJA)

az utolsó kaputorony, 1872-ben bontották le.

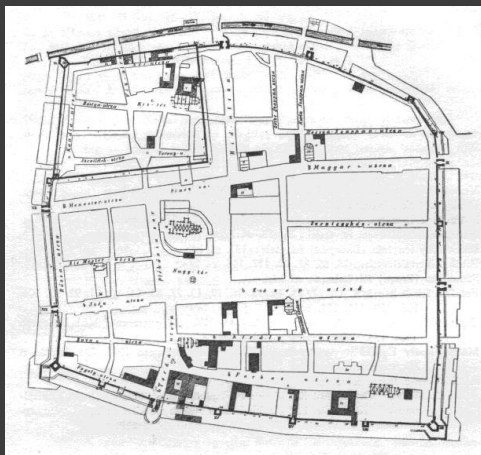
SZEGLETBÁSTYA, ÖTVÖSÖK TORNYA

Lebontották 1859-ben

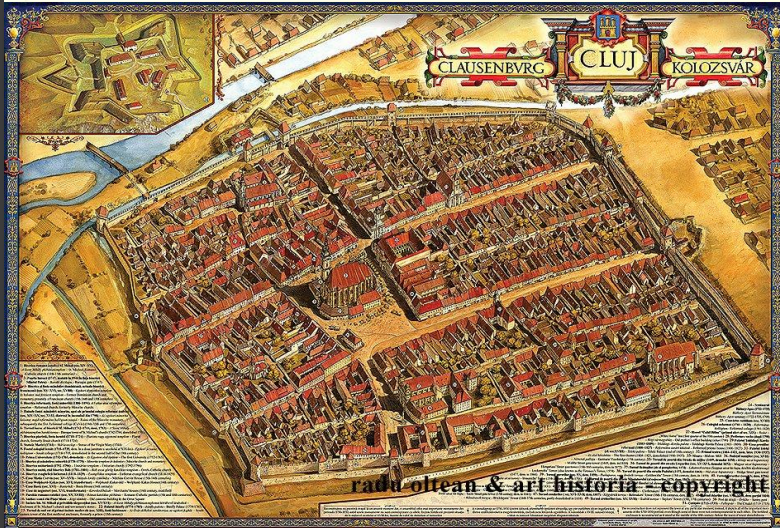
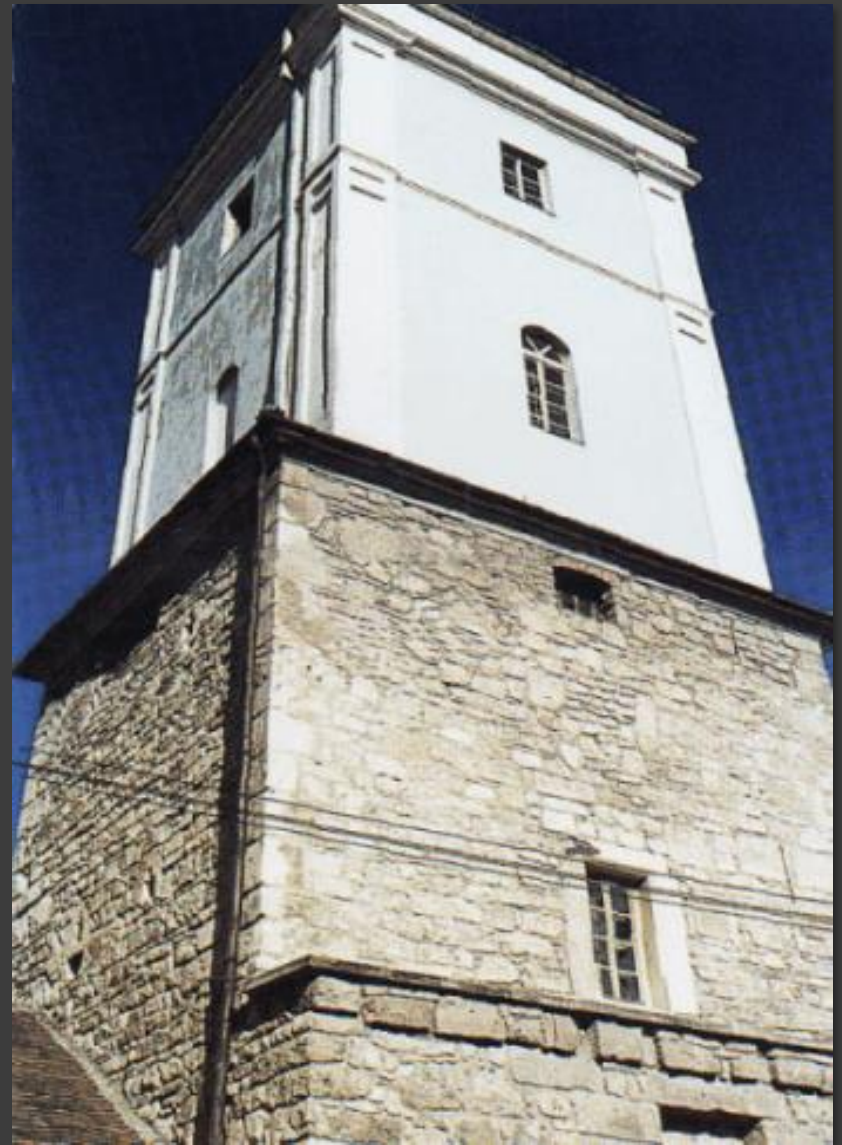
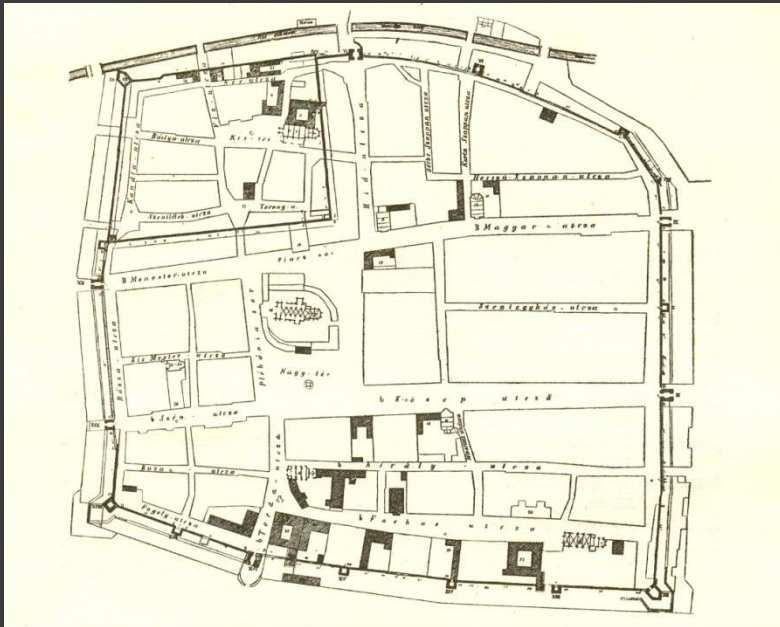
A BETHLEN-BÁSTYA (SZABÓ-BÁSTYA)

1475 előtt épült, 1627-ben Bethlen Gábor építteti újjá, utolsó átépítése 1718, a legerősebb bástya.

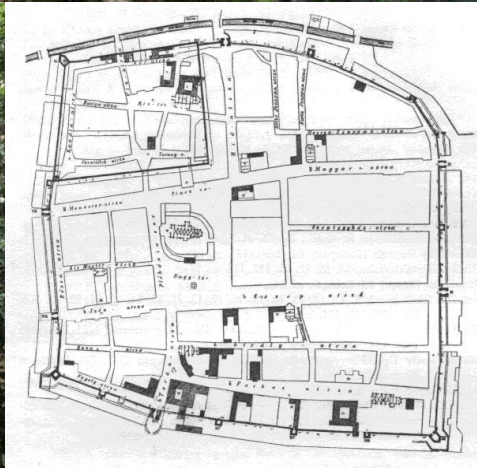

TAKÁCSOK TORNYA, TŰZOLTÓ TORONY

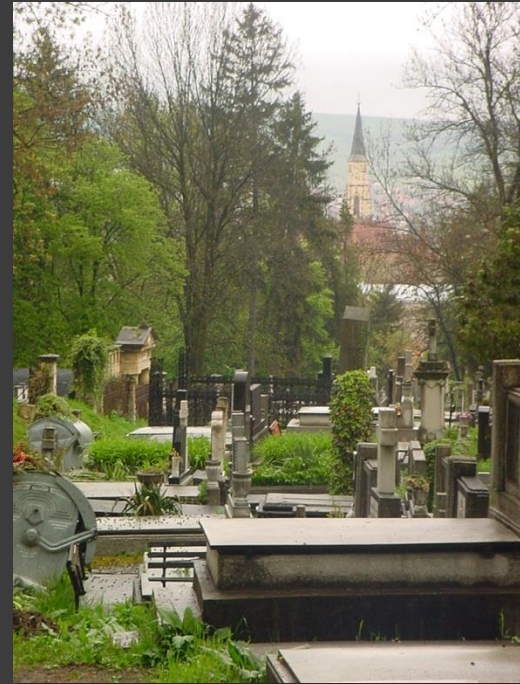
1574, kiegészítve ma is áll

KOLOZSVÁR - VÁROSFAL

A HÁZSONGÁRDI TEMETŐ

„Látván Istennek ostorát a halálozások naponként való gyarapodását és a temetőhelyek alkalmatlan voltát a sok benne fekvő testek miatt, mely szerint ahol sírt ásnak mindenütt eleven testre találnak együtt a felső tanácscsal elhatározták, hogy a Tordai utcai Kis ajtón kívül való földben, ahol mostan a dinnyét vetették, egy jó és tágas darab földet szakasszanak temető helynek ahová mind szegény és gazdag személy válogatás nélkül temetkezzék, mely helyet jó örökös sövényvel befonjanak.”

(1585. május 11.)

IT NIUGSIK ISTE NBE
NIRW IANNOS FYA
ISTOK HALALA LEOT
PWNKOST HAVANAK
12. NAPIAN ANNO
1585

Szenczi Molnár Albert (1575-1634)

Brassai Sámuel (1800-1897)

Bölöni Farkas Sándor (1795-1842), Berde Mózsa (1815-1893), Dsida Jenő (1907-1938)

Gy. Szabó Béla (1905-1985)

Kőváry László (1819-1907)

Jósika Miklós (1794-1865)

Kelemen Lajos (1877-1963)

Kós Károly (1883-1977)

Kriza János (1811-1875)

Mikó Imre (1805-1876)

Misztófalusi Kis Miklós (1650-1702)

Pákey Lajos (1853-1921)

Reményik Sándor (1890-1941)

Szabó T. Attila (1906-1987)

Áprily Lajos :

Tavasza a házsongárdi temetőben

Apáczai Csere Jánosné, Aletta van der Maet emlékének

A tavasz jött, a parttalan időben
s megállt a házsongárdi temetőben.

Én tört kövön és porladó keresztben
Aletta van der Maet nevét kerestem.

Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom,
s tudtam, elmúlt nevét már nem találom.

De a vasárnap délutáni csendben
nagyon dalolt a név zenéje bennem.

S amíg dalolt, a századokba néztem
s a holt professzor szellemét idéztem,

akinek egyszer meleg lett a vére
Aletta van der Maet meleg nevére.

Ha jött a harcok lázadó sötétje,
fénnyel dalolt a név, hogy féltve védje.

S a dallamot karral kísérve halkán,
napsugaras nyugat dalolt a dalban,

hol a sötétség tenger-árja ellen
ragyogó gátat épített a szellem.

Aletta van der Maet nevét susogta,
mikor a béke bús szemét lefogta.

S mikor a hálátlan világ temette,
Aletta búja jajgatott felette,

míg dörgő fenséggel bűgött le rája
a kálvinista templom orgonája.

Aztán a dal visszhangját veszítve, félve
belenémult a hervadásba, télbe.

Gyámoltalan nő - szól a régi fáma -
urát keresve, sírba ment utána. . .

A fényben, fenn a házsongárdi csendben
tovább dalolt a név zenéje bennem.

S nagyon szeretném, hogyha volna könnyem,
egyetlen könny, hogy azt a
dallamot
Aletta van der Maet-nak megköszönjem.